
Fet imposable i obligats tributaris de l'ISD

PID_00257706

Esteban Quintana Ferrer

Temps mínim de dedicació recomanat: 4 hores

Esteban Quintana Ferrer

Doctor en Dret. Professor titular de Dret financer i tributari. Universitat de Girona.

Tercera edició: febrer 2019
© Esteban Quintana Ferrer
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2019
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
Objectius	8
1. Aspectes generals de l'impost	9
1.1. Caràcters bàsics	9
1.2. Fonts normatives	10
1.3. Àmbit d'aplicació	11
1.4. Punts de connexió	11
2. Fet imposable	16
2.1. Modalitats	16
2.2. Supòsits de no-subjecció i exempcions	25
2.3. Presumpcions de fets imposables	26
2.4. Meritació	29
3. Obligats tributaris	32
3.1. Contribuents	32
3.2. Responsables subsidiaris	35
Activitats	37

Introducció

L'impost **sobre successions i donacions (ISD)**, juntament amb l'impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats (ITPAJD), constitueix un dels elements essencials del bloc de la imposició patrimonial en el nostre sistema tributari.

Cal assenyalar que el tràfic privat patrimonial o no empresarial es classifica en dos grans grups, la imposició dels quals preveuen les normes reguladores de l'ITPAJD i de l'ISD, respectivament:

- a) transmissions patrimonials *inter vivos* i oneroses (ITPAJD);
- b) transmissions patrimonials *mortis causa* i lucratives *inter vivos* (ISD).

L'agrupació del conjunt de gravàmens que incideixen en el tràfic patrimonial civil o no empresarial (sobre transmissions patrimonials oneroses, operacions societàries, actes jurídics documentats, adquisicions *mortis causa*, adquisicions lucratives *inter vivos* i indemnitzacions per assegurances de vida) en dos grans impostos, l'ITPAJD i l'ISD, fet que implica aplicar algunes disposicions comunes als dos, s'explica pel seu origen unitari en els antics **impostos sobre drets reals i timbre de l'Estat**, les normes dels quals van continuar vigents parcialment fins a 1995.

Al seu torn, l'ISD s'autodefineix com un impost **directe i subjectiu** que grava els increments de patrimoni obtinguts a títol lucratiu per persones físiques, i se subdivideix en **tres modalitats o conceptes impositius**, que constitueixen pràcticament tres gravàmens independents, relatius a:

- a) adquisicions *mortis causa*, en concepte d'herència, llegat o qualsevol altre títol successori;
- b) adquisicions **lucratives *inter vivos***, en què s'inclouen donacions i altres negocis jurídics gratuïts;
- c) indemnitzacions per **assegurances de vida**, quan el contraent o prenedor sigui una persona diferent del beneficiari.

Amb la finalitat d'evitar pràctiques elusives, la LISD estableix una sèrie de **presumpcions *iuris tantum*** de realització del fet imposable, que actuen respecte a les adquisicions lucratives en general, o bé, específicament, respecte a les adquisicions *mortis causa*.

Nota

En el glossari trobareu el significat de les sigles i les abreviatures utilitzades en aquest mòdul didàctic.

Així mateix, els contribuents poden estar subjectes a aquest impost per **obligació personal**, si la residència habitual està situada a Espanya, d'acord amb les normes de l'IRPF, o per **obligació real**, en els altres casos. A més, la LISD estableix uns supòsits de **responsabilitat subsidiària** amb la finalitat de garantir el pagament de l'impost.

Igual que l'ITPAJD, l'ISD incideix en el patrimoni en conjunt o bé en béns patrimonials considerats aïlladament quan són objecte de transmissió. L'ITPAJD grava les adquisicions oneroses *inter vivos* de patrimoni. En canvi, si la transmissió que tenim en compte és lucrativa (gratuïta), la subjecció a l'ISD exigeix que aquesta s'efectuï **a favor de persones físiques**, atès que, quan els beneficiaris d'aquestes transmissions són **persones jurídiques**, la tributació de l'operació està subjecta a l'impost de societats (IS) o a l'impost sobre la renda de no residents (IRNR). Precisament la coexistència en la tributació de les **persones físiques** de dos impostos diferents, l'IRPF i l'ISD, determina que els guanys patrimonials gravats per aquest últim es declarin no subjectes al primer.

L'impost sobre el patrimoni (IP), que grava la **titularitat** d'un patrimoni (dimensió estàtica), introduït fa relativament poc en el nostre sistema tributari i que es va deixar d'aplicar en els exercicis 2008-2010, va ser concebut des del principi com un impost aplicable exclusivament a les persones físiques, tenint en compte la seva finalitat tècnica de control dels patrimonis per a facilitar la gestió de l'IRPF. No va ser aquest el cas de l'ISD, que com podem comprovar grava l'adquisició d'un patrimoni (dimensió dinàmica del patrimoni) i que al principi **no exclou les persones jurídiques**.

La incorporació del concepte sintètic de renda com a creixement patrimonial en els impostos sobre la renda actuals ha estat el que ha permès considerar com a tal la incorporació de béns a un patrimoni i no solament la percepció d'ingressos i, per tant, gravar com a renda aquestes adquisicions.

D'aquesta manera, s'ha simplificat l'estructura del sistema tributari, atès que, com a mínim, s'han eliminat per a les **persones jurídiques**, l'impost **sobre adquisicions lucratives**, que passen a ser gravades en l'impost de societats o en l'impost sobre la renda de no residents juntament amb els ingressos o, en definitiva, amb rendes d'altres tipus.

Aquesta solució, que s'arbitra per l'IS considerant la funció tècnica específica que té l'impost en el conjunt del sistema tributari i, específicament, en l'àmbit de la imposició sobre la renda, no s'adopta, amb tot, respecte a les persones físiques.

Probablement, això és perquè la **concepció continental del sistema tributari**, en què la renda i el patrimoni constitueixen índexs diferenciats de capacitat econòmica, no aconsella una fusió d'aquest tipus respecte al destinatari últim del sistema, que és la persona física.

Aclariment

Si bé la LISD només declara no subjectes les adquisicions gratuïtes obtingudes per persones jurídiques, el RISD enumera una sèrie de supòsits de no-subjecció.

En aquest primer mòdul s'examina el règim jurídic del **fet imposable** de l'ISD i dels **obligats tributaris** que actuen en aquest impost. La resta dels elements de l'ISD, és a dir, la quantificació del deute tributari i la gestió de l'impost, s'analitzen en el mòdul següent.

Objectius

Amb l'estudi d'aquest mòdul, es pretenen assolir els objectius següents:

- 1.** Determinar la naturalesa, l'objecte i l'àmbit territorial de l'impost, i entendre les normes que fixen el fet imposable i les presumpcions que l'afecten.
- 2.** Delimitar els diferents subjectes obligats al pagament per obligació real i per obligació personal.

1. Aspectes generals de l'impost

1.1. Caràcters bàsics

La **Llei 29/1987, de 18 de desembre**, que regula l'impost sobre successions i donacions (ISD) vigent, substitueix a l'impost general sobre successions que regulava el text refós de 1967 i incorpora definitivament al seu àmbit d'aplicació el gravamen de les donacions.

Així mateix, la LISD va representar la integració expressa dins d'aquest impost de les indemnitzacions percebudes per assegurances de vida i de les adquisicions lucratives derivades de qualsevol negoci jurídic gratuït, la qual cosa va conduir a la seva configuració actual com **un impost sobre les adquisicions lucratives, *inter vivos o mortis causa***.

Novetats introduïdes per la Llei 29/1987

La Llei 29/1987 va introduir també, al seu torn, novetats importants en el gravamen de les adquisicions lucratives, entre les quals cal destacar, a més de la nova configuració del fet imposable de l'ISD ja esmentada, reformes estructurals, com ara:

- a) l'exclusió de les persones jurídiques;
- b) la substitució del criteri de nacionalitat pel de residència efectiva;
- c) la supressió d'exempcions;
- d) la substitució de les set tarifes de l'impost per una tarifa única;
- e) la incorporació del patrimoni preexistent de l'adquirent com a criteri de graduació de la quota tributària;
- f) l'establiment d'un mínim exempt en funció de l'edat i el parentiu;
- g) la incorporació del sistema d'autoliquidació i l'assumpció del termini general de prescripció dels deutes tributaris, que substitueix al termini anterior, veritablement excepcional, de deu anys.

L'ISD s'autodefineix com un impost directe i subjectiu que grava els increments de patrimoni obtinguts a títol lucratiu per persones físiques en els termes que preveu la llei¹.

⁽¹⁾Article 1 LISD.

Convé precisar que l'ISD mai no grava plusvàlues, sinó **adquisicions lucratives de béns i drets**, i cal afegir als caràcters anteriors els de ser un impost **patrimonial**, que incideix sobre la circulació de la riquesa amb cert caràcter redistributiu, i un impost **instantani i cedit** a les comunitats autònomes.

L'ISD es converteix d'aquesta manera en **un impost complementari de l'IRPF i de l'IRNR**, ja que en la normativa reguladora d'aquests últims es declara la no-subjecció dels guanys patrimonials obtinguts per les persones físiques i gravades pel primer. Per contra, l'ISD no té cap relació amb els impostos que sotmeten a tributació la renda de les persones jurídiques (IS i IRNR), ja que les ad-

quisicions lucratives a favor d'aquestes queden excloses de gravamen en l'ISD. Així mateix, l'ISD també delimita la seva posició respecte de la resta dels impostos patrimonials del sistema tributari espanyol, ja que no grava la titularitat estàtica de béns i drets per part de persones físiques (àmbit reservat a l'IP) ni de persones jurídiques (no sotmeses a tributació, excepte en els supòsits limitats del GEBIENR), ni tampoc les transmissions oneroses del patrimoni entre persones físiques o jurídiques (gravades per l'ITPAJD).

Alguns autors, amb poca precisió, qualifiquen així mateix l'ISD d'impost **personal**, qualificació que en sentit estricte només li correspondria si l'impost successori es configurés com un impost sobre el cabal relict.

1.2. Fonts normatives

L'ISD es regula en la Llei 29/1987, de 18 de desembre, de l'impost sobre successions i donacions, que ha estat desplegada pel Reial decret 1269/1991, de 8 de novembre, que aprova el Reglament de l'impost.

Als **territoris forals** del País Basc i Navarra, l'ISD es regula per normativa concertada aprovada per les quatre diputacions provincials (es tracta, doncs, d'un tribut concertat de normativa autònoma), mentre que en la resta del territori nacional les **comunitats autònomes de règim comú** tenen atribuïda capacitat normativa per a regular determinats elements de l'impost en virtut del règim de cessió total per part de l'Estat (base liquidable, tarifa, coeficient multiplicador, deduccions en la quota, gestió...), de manera que en aquests casos és subsidiària la Llei 29/1987, de 18 de desembre.

Normativa foral i autonòmica sobre l'ISD

A **Navarra** l'ISD es regula en el Decret foral legislatiu 250/2002, de 16 de desembre, que aprova el text refós de les disposicions de l'impost sobre successions i donacions, i el Decret foral 16/2004, de 26 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de l'impost sobre successions i donacions.

Les normes forals que regulen l'ISD en les tres diputacions forals del País Basc són les següents:

a) Biscaia. Norma foral 4/2015, de 25 de març, de l'impost sobre successions i donacions, i Decret foral 58/2015, de 21 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de l'impost sobre successions i donacions.

b) Guipúscoa. Norma foral 3/1990, d'11 de gener, de l'impost sobre successions i donacions, i Decret foral 42/2012, de 22 d'octubre, pel qual s'aprova el Reglament de l'impost sobre successions i donacions.

c) Àlaba. Norma foral 11/2005, de 16 de maig, de l'impost sobre successions i donacions, i Decret foral 74/2006, de 29 de novembre, que aprova el Reglament de l'impost sobre successions i donacions.

Quant a la normativa de les comunitats autònomes de règim comú en matèria d'ISD, es pot consultar el web de l'Agència Estatal de l'Administració Tributària (secció "Fiscalitat autonòmica i local").

En tots els supòsits, la normativa interna (estatal, foral o autonòmica) queda supeditada al que disposin **els tractats internacionals** que hagin passat a formar part de l'ordenament espanyol, especialment als convenis internacionals per a evitar la doble imposició signats pel nostre país que afectin les adquisicions patrimonials lucratives de persones físiques.

1.3. Àmbit d'aplicació

L'ISD, regulat en la Llei 29/1987, de 18 de desembre, i en l'RD 1269/1991, de 8 de novembre, s'exigeix en **tot el territori nacional, menys en els territoris forals** històrics², que, com acabem d'indicar, disposen d'impostos propis de successió i sobre les adquisicions lucratives.

⁽²⁾País Basc i Navarra.

1.4. Punts de connexió

D'altra banda, com a impost cedit a les comunitats autònomes, el rendiment obtingut s'atribueix a les comunitats autònomes en funció dels punts de connexió següents³:

⁽³⁾Article 32 de la Llei 22/2009, de 18 de desembre.

a) **residència habitual del causant** en la data de meritació, en les adquisicions *mortis causa*;

b) lloc on estigui l'**immoble**, en les donacions d'aquest tipus de béns;

c) **residència habitual del donatari** en la data de meritació, per a la resta dels béns que no siguin immobles.

En les adquisicions *mortis causa*, si el causant no resideix habitualment a Espanya, el rendiment s'atribueix a l'Estat (no a les comunitats autònomes on resideixin els causahavents), sense perjudici que la competència per a liquidar l'impost correspongui a una sola comunitat autònoma.

Aquests punts de connexió també determinen l'aplicació de les normes de les respectives comunitats autònomes si aquestes últimes han assumit i exercit les competències normatives que preveu la Llei de cessió, amb una sola diferència: l'exigència que el causant o el donatari romanguin en una comunitat

⁽⁴⁾Article 28 de la Llei 22/2009, de 18 de desembre.

autònoma un nombre més alt de dies del període dels cinc anys immediats anteriors a la meritació, comptats de data a data, que finalitzi el dia anterior al de la meritació⁴.

Exemple

La Lluïsa, resident a Barcelona, es compra una casa a Sevilla el 3 d'abril de l'any X, i des d'aquest moment passa a residir en el seu nou immoble. El 8 de setembre de l'any X + 3, en Lluís mor, i els seus dos fills, Manuel i Jaume, residents a Madrid i València, respectivament, hereten tots els seus béns. En quina comunitat autònoma o comunitats autònomes han de pagar els dos germans? Hi és aplicable alguna normativa autonòmica?

En els supòsits de successió, el punt de connexió és la residència habitual del causant, encara que s'exigeix que la residència en una determinada comunitat autònoma es mantingui durant un període de temps, per a evitar els canvis de residència per motius fiscals.

En concret, la comunitat autònoma en què s'ha de pagar l'impost és Andalusia (art. 32.2.a de la Llei 22/2009, de 18 de desembre) i la normativa autonòmica que han d'aplicar en Manuel i en Jaume és l'andalusa, atès que la Lluïsa ha romàs en aquesta comunitat més dies dins el període dels últims cinc anys immediats anteriors a la seva defunció (art. 28.1.1.a de la Llei 22/2009, de 18 de desembre). Els últims cinc anys (entre el 7 de setembre de l'any X - 2 i el 7 de setembre de l'any X + 3), la Lluïsa ha residit a Sevilla des del 3 d'abril d'any X al 7 de setembre de l'any X + 3, és a dir, tres anys, cinc mesos i quatre dies. La residència a Barcelona, en canvi, es limita únicament a un any, sis mesos i vint-i-sis dies (entre el 7 de setembre de l'any X - 2 i el 3 d'abril de l'any X).

D'altra banda, caldria examinar la normativa autonòmica aplicable (en aquest cas, la normativa andalusa sobre l'ISD) per a determinar si en Manuel i en Jaume es podrien aplicar determinades mesures que aquesta conté (reduccions a la base imposable, tarifes reduïdes, bonificacions en la quota...).

Un altre tema rellevant que afecta els punts de connexió fa referència no tant a la cessió del rendiment entre comunitats autònomes, sinó a l'aplicació de la normativa autonòmica a diferents supòsits que afecten subjectes, béns o drets situats al territori de la Unió Europea o de l'Espai Econòmic Europeu. La sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea, de 3 de setembre de 2014, va determinar que Espanya estava infringint fins aleshores l'ordenament comunitari, ja que permetia diferències de tracte fiscal per a les donacions i successions entre causahavents i donataris residents i no residents a Espanya, entre causants residents i no residents, i entre les donacions i disposicions similars de béns immobles situats dins i fora del territori espanyol, sense permetre en alguns casos l'aplicació de la normativa autonòmica de l'ISD, que generalment permet gaudir de més beneficis fiscals. Per eliminar aquests supòsits de discriminació, es va modificar la LISD i es van introduir en la seva disposició addicional segona una sèrie de regles que equiparen plenament el tractament d'uns subjectes i dels altres:

1) Successió:

a) Si el causant era resident a la Unió Europea o a l'Estat Econòmic Europeu, el causahavent resident que tributa per obligació personal i el causahavent no resident que tributa per obligació real poden aplicar la normativa de la

Competències normatives de les comunitats autònomes

Pel que fa a les competències normatives de les comunitats autònomes sobre diferents elements de l'ISD (tarifa, coeficient multiplicador, reduccions sobre la base imposable, deduccions en la quota, gestió), consulteu el mòdul següent, en què s'examina el règim de quantificació i gestió de l'ISD.

comunitat autònoma on hi hagi el major valor dels béns i drets del causant situats a Espanya. Si no hi ha cap bé o dret situat a Espanya, el causahavent resident pot aplicar la normativa de la comunitat autònoma on resideixi.

b) Si el causant era resident en una comunitat autònoma, el causahavent resident a la Unió Europea o a l'Espai Econòmic Europeu que tributa per obligació real té dret a aplicar la normativa d'aquesta comunitat autònoma.

2) Donació:

a) Si la donació és de béns immobles situats a Espanya, el donatari resident a la Unió Europea o a l'Espai Econòmic Europeu que tributa per obligació real té dret a aplicar la normativa de la comunitat autònoma on s'ubiquen els immobles.

b) Si la donació és de béns immobles situats a la Unió Europea o a l'Espai Econòmic Europeu, el donatari resident a Espanya que tributa per obligació personal té dret a aplicar la normativa de la comunitat autònoma on resideixi.

c) Si la donació és de béns mobles situats a Espanya, el donatari resident a la Unió Europea o a l'Espai Econòmic Europeu que tributa per obligació real té dret a aplicar la normativa de la comunitat autònoma on hagin estat situats els béns un major nombre de dies del període dels cinc anys immediatament anteriors.

d) Si la donació de diferents béns s'efectua per un donant en un sol document a un mateix donatari, pot ser que, com a conseqüència de les regles anteriors (a, b o c), sigui aplicable la normativa de diferents comunitats autònomes. En aquest cas, el donatari ha de calcular el tipus mitjà que resulta d'aplicar al valor del conjunt de béns i drets donats la normativa de l'Estat i de cadascuna de les comunitats autònomes on radiquin els béns i drets. Aquest tipus mitjà s'aplica, doncs, al valor dels béns i drets que radiquin en cada comunitat autònoma.

Finalment, en aquesta disposició addicional segona de la LISD s'afegeix que els contribuents que hagin de complir les seves obligacions per aquest impost a l'Administració tributària de l'Estat, com que es tracta de supòsits en què el rendiment no s'ha cedit a les comunitats autònomes, en virtut del que estableix la Llei 22/2009, de 18 de desembre, estaran obligats a presentar una autoliquidació i a ingressar el deute tributari resultant en el lloc, la forma i els terminis determinats pel reglament.

Exemple

En Mario, resident a Badajoz, fa una donació d'un apartament situat a Palma de Mallorca al seu cosí Zacarías, que resideix a París. En quina comunitat autònoma ha de pagar Zacarías la seva ISD per aquesta adquisició lucrativa *inter vivos*? Quina normativa ha d'aplicar aquest subjecte passiu? Quines serien les respostes de les dues preguntes anteriors si, en comptes d'un apartament, el bé donat per Mario a Zacarías hagués estat un vehicle adquirit un mes abans a Palma que no ha abandonat mai el

territori balear? I quines serien les respostes de les tres preguntes anteriors si Zacarías tingués la residència a Nova York?

Pel que fa a les dues primeres preguntes, Zacarías ha de pagar com a donatari l'ISD en la comunitat autònoma en què es trobi el bé immoble adquirit, que és la Comunitat de les Illes Balears (art. 32.2.b de la Llei 22/2009, de 18 de desembre). I, en virtut de la disposició addicional segona de la LISD, com que Zacarías és resident d'un altre estat membre de la UE (França) i tributa per obligació real en la seva condició de no resident a Espanya, aquest subjecte no tan sols ha de presentar l'autoliquidació de l'ISD a l'Administració tributària balear per la donació rebuda de l'apartament situat a Palma, sinó que també pot aplicar la normativa autonòmica balear sobre l'impost, ja que l'apartament és un immoble situat en aquesta comunitat.

Pel que fa a la tercera pregunta, si en comptes de l'apartament la donació hagués recaigut sobre el vehicle al·ludit, estaríem davant un supòsit de rendiment de l'ISD no cedit a la comunitat autònoma, des del moment en què l'art. 32.2.c de la Llei 22/2009, de 18 de desembre, estipula que en el cas de les donacions de béns mobles el punt de connexió de la cessió és la residència del donatari. Com que Zacarías, el donatari, resideix a París, no es produeix la cessió del rendiment a la comunitat balear, la qual cosa implica que aquest subjecte passiu de l'ISD per obligació real ha de presentar la seva autoliquidació a l'Administració tributària de l'Estat, ja que es tracta d'una donació d'un bé situat a Espanya. En tot cas, Zacarías pot continuar aplicant en la seva autoliquidació per presentar a l'Agència Tributària la normativa autonòmica balear de l'ISD, d'acord amb la disposició addicional segona de la LISD, ja que el vehicle no ha abandonat mai el territori balear i es tracta de la comunitat autònoma en què el vehicle ha estat situat més dies del període dels cinc anys immediatament anteriors.

Finalment, com a resposta a la quarta pregunta, si Zacarías tingués la residència a Nova York, és a dir, en un territori extracomunitari, la tributació per l'ISD seria la següent:

a) Per la donació de l'apartament, Zacarías hauria de presentar l'ISD a l'Administració tributària balear, perquè és un rendiment cedit segons l'aplicació de l'art. 32.2.b de la Llei 22/2009, de 18 de desembre. Amb tot, en aquest cas no seria aplicable el que recull la disposició addicional segona de la LISD, ja que no es tracta d'un resident a la Unió Europea ni a l'Espai Econòmic Europeu, i no tindria dret a aplicar la normativa de la comunitat autònoma balear. El tracte fiscal respecte als residents a Espanya o als residents a la Unió Europea o a l'Espai Econòmic Europeu és en aquest cas discriminatori, ja que Zacarías ha d'aplicar la normativa subsidiària estatal.

b) Per la donació del vehicle, Zacarías hauria de presentar l'ISD a l'Administració tributària de l'Estat, ja que no és resident a Espanya i es tracta, per tant, d'un rendiment no cedit a la comunitat autònoma de les Illes Balears (art. 32.2.c de la Llei 22/2009, de 18 de desembre); a més, no tindria dret a aplicar la normativa autonòmica balear, ja que no és aplicable al supòsit la disposició addicional segona de la LISD, reservada tan sols a residents de la Unió Europea o de l'Espai Econòmic Europeu (tot això malgrat que el vehicle hagi estat en territori balear el màxim nombre de dies del període dels cinc anys immediatament anteriors).

Quant als **territoris forals**, correspon a les diputacions provincials del País Basc i de Navarra l'exacció de l'ISD quan el **causant** tingui la residència habitual en aquests territoris i, en el cas de Navarra, també quan, tot i tenir la residència a l'estranger, mantingui la condició política de navarrès. Si es tracta de transmissions lucratives *inter vivos*, els punts de connexió són els mateixos que en les comunitats autònomes de règim comú: residència del donatari o, si es tracta de transmissions d'immobles, el lloc on radiquin aquest tipus de béns.

En el **supòsit d'obligació real** (subjecte passiu resident a l'estranger), sempre que la totalitat dels béns o els drets estiguin situats o s'hagin de complir en territori foral o que les quantitats per assegurances de vida provenguin de contractes subscrits amb entitats residents en aquest territori o amb entitats estrangeres que hi actuïn, els rendiments obtinguts també es consideren forals.

2. Fet imposable

Constitueix el fet imposable de l'impost sobre successions i donacions l'adquisició lucrativa per part d'una persona física de béns i drets de contingut econòmic, *inter vivos* o *mortis causa*.

2.1. Modalitats

La LISD distingeix tres modalitats del fet imposable, la transcendència del qual radica en l'existència d'algunes normes específiques per a cadascuna. Aquestes modalitats són les següents⁵:

⁽⁵⁾Article 3 LISD.

a) l'adquisició de béns i drets per **herència, llegat o qualsevol altre títol successori**;

b) l'adquisició de béns i drets per **donació o qualsevol altre negoci jurídic gratuït i *inter vivos***;

L'ISD s'ha d'exigir d'acord amb la veritable naturalesa jurídica de l'acte o contracte que sigui causa de l'adquisició, sigui quina sigui la forma triada o la denominació utilitzada pels interessats, prescindint dels defectes intrínsecs o de manera que puguin afectar-ne la validesa i l'eficàcia, sense perjudici del dret a la devolució en els casos que sigui procedent, com aquell en què l'acte o contracte origen de la liquidació de l'impost hagi estat anul·lat perquè ha emmalaltit d'algun dels vicis que els invaliden de conformitat amb la llei.

En tot cas, com ens recorda la resposta de la DGT a la Consulta V2128-07, de 8 d'octubre de 2007, la determinació de la validesa o invalidesa d'un contracte civil que produeixi efectes tributaris, com la donació d'un habitatge habitual d'uns pares a la seva filla, no correspon a l'àmbit tributari, sinó al civil, i serà en aquest àmbit en què l'interessat haurà d'instar la nul·litat del que consideri invàlid. En aquest cas, la nul·litat d'un contracte civil amb efectes en l'ISD, com el de donació, amb efectes retroactius en el moment inicial perquè és invàlid d'acord amb la llei, determina la nul·litat de la liquidació de l'impost i, si escau, el dret a la devolució de l'ingrés que se'n derivi.

Aportacions de béns o drets a la societat de guanys gratuïts

Les aportacions de béns o drets a la societat de guanys gratuïts, que són les que no comporten cap contraprestació, són operacions subjectes a l'ISD, sense que la normativa d'aquest tribut reculli cap bonificació per a aquest tipus de donacions (contestació de la DGT a la Consulta V1908-06, de 25 de setembre de 2006).

Exemple

Els familiars d'una persona amb una minusvalidesa psíquica igual o superior al 33% fan aportacions gratuïtes a un patrimoni protegit.

La Llei 41/ 2003, de 18 de novembre, de protecció patrimonial de les persones amb discapacitat i de modificació del Codi civil, de la Llei d'enjudiciament civil i de la Normativa tributària amb aquesta finalitat, estableix en l'article 2.2 que "als efectes d'aquesta Llei,

només tenen la consideració de persones amb discapacitat: a) Les afectades per una minusvalidesa psíquica igual o superior al 33 per cent..."; d'altra banda, l'article 4.2 d'aquesta Llei estableix que "qualsevol persona amb interès legítim, amb el consentiment de la persona amb discapacitat, o dels seus pares o tutors o curadors si no té capacitat d'obrar suficient, pot aportar béns o drets al patrimoni protegit. Aquestes aportacions s'han de fer a títol gratuït i no es poden sotmetre a terme [...]".

Quant al règim tributari aplicable al discapacitat titular del patrimoni protegit per les aportacions que es rebin en aquest patrimoni, la Llei estableix que aquestes aportacions tenen la consideració de rendiments de treball fins a l'import de 8.000 euros anuals per cada aportant, i 24.250 euros anuals en conjunt quan l'aportant sigui contribuent de l'impost sobre la renda de les persones físiques o que les aportacions hagin estat despesa deduïble en l'impost de societats dels aportants amb el límit de 8.000 euros anuals, quan l'aportant sigui subjecte passiu d'aquest impost.

L'article 15 d'aquesta Llei recull que no està subjecta a l'impost sobre successions i donacions la part de les aportacions que tingui per al receptor la consideració de rendiments de treball. Per tant, només està subjecta a l'impost sobre successions i donacions la part que excedeixi els límits que estableix la Llei 41/2003.

Exemple

Els membres d'un matrimoni, sotmès inicialment al règim econòmic de separació de béns, mitjançant noves capitulacions queden subjectes al règim econòmic de la Compilació de dret civil d'Aragó, i en aquest moment té lloc un desplaçament patrimonial dels béns i drets privatis dels cònjuges al nou patrimoni consorcial, encara que uns quants mesos més tard atorguen una escriptura de dissolució de la comunitat en què pacten el règim de separació absoluta de béns, i s'adjudiquen, en la dissolució de la comunitat consorcial preexistent, a parts iguals els diferents béns que fins llavors van constituir l'haver de la societat.

D'acord amb la Resolució del TEAC 00/2817/2006, de 28 de novembre de 2008, fruit d'aquestes operacions, apreciades en el seu conjunt (aportació a la societat conjugal de determinats béns privatis dels cònjuges, sense correlació entre les aportacions d'un i altre, i dissolució d'aquella uns quants mesos més tard), s'ha produït un increment patrimonial per a un dels cònjuges si qui havia fet l'aportació més important a la comunitat consorcial no ha exigint el reintegrament en el moment de la seva dissolució-liquidació del que es deu pel patrimoni comú.

En definitiva, negocis jurídics com l'opció d'uns cònjuges pel règim consorcial aragonès i la dissolució i liquidació d'aquest règim deriven en un increment patrimonial amb caràcter lucratiu i *inter vivos*, que està subjecte en l'epígraf *b* de l'apartat 1 de l'article 3 de la Llei de l'impost sobre successions i donacions (Llei 29/1987).

c) la percepció de quantitats pels **beneficiaris d'assegurances de vida quan el contraent sigui una persona diferent del beneficiari**, a excepció dels supòsits que regula expressament l'article 17.2 de la LIRPF⁶, tant si aquestes quantitats es perceben d'una sola vegada com si es perceben mitjançant prestacions periòdiques, vitalícies o temporals (art. 14.3. RISD), modalitat que, no obstant això, és pràcticament subsumida en les dues anteriors.

Exemple

La Maria subscriu un pla de pensions amb una entitat financera. Desafortunadament, abans d'arribar a l'edat de jubilació, la Maria mor en un accident de trànsit, de manera que el beneficiari de les percepcions resultants fins a aquest moment és la Júlia, filla de la morta. Està sotmesa la Júlia a l'ISD pels diners rebuts?

⁽⁶⁾L'article 17.2 de la LIRPF regula de manera expressa les assegurances concertades amb mutualitats de previsió social, les prestacions de les quals es consideren rendiments del treball.

En aquest cas els diners percebuts per la Júlia no estan subjecte a l'ISD, pel fet que les prestacions rebudes per beneficiaris de plans de pensions és un dels supòsits qualificat en l'article 17.2.a de la LIRPF com a rendiment del treball.

Per això, malgrat que el beneficiari (la Júlia) sigui una persona diferent de la contractant (la Maria), la primera haurà d'incloure les quantitats rebudes en la seva declaració d'IRPF i estarà no subjecta per aquestes a l'ISD.

En aquest sentit, es pronuncia la contestació de la DGT a la Consulta V1395-07, de 28 de juny de 2007.

L'herència i la donació constitueixen les dues figures jurídiques arquetípiques de les adquisicions patrimonials lucratives, *mortis causa* i *inter vivos* respectivament, i entorn de les quals gira la regulació de l'ISD, l'àmbit objectiu d'aplicació del qual (l'adquisició patrimonial lucrativa) és, amb tot, més ampli. La Llei 29/1987 i el Reglament de 1991 han dut a terme un notable esforç de sistematització en aquest sentit.

Deixant de banda els contractes concertats amb mutualitats de previsió social de l'article 17.2 de la LIRPF, que donen lloc a rendiments de treball, les quantitats derivades d'assegurances de vida només es graven com a tal en l'ISD si la causa de la percepció és la mort, no la supervivència, i si la mort afecta el contraent –l'assegurat, en cas d'assegurances col·lectives–, ja que la tributació d'aquestes quantitats s'acumula en la de l'herència⁷. En cas contrari, i sempre que el contraent sigui diferent del beneficiari, les quantitats percebudes tributen com a donacions.

Exemple

Determineu si les operacions següents se subjecten o no a l'ISD i, en cas afirmatiu, si ho fan en concepte de successió o de donació.

a) La Lluïsa contracta amb una companyia d'assegurances una assegurança de vida en virtut de la qual, si mor, el seu marit, en Lluís, rebrà una determinada quantitat de diners.

En aquest cas es tracta del supòsit típic de percepcions per assegurances de vida subjectes a l'ISD, en concepte de successió, ja que el contractant (Lluïsa) ha mort i el beneficiari (Lluís) és una persona diferent.

b) La Lluïsa contracta amb una companyia asseguradora una assegurança de vida en virtut de la qual ella percebrà una determinada quantitat de diners si als 65 anys no ha mort.

En aquest cas, la percepció d'aquests diners quan la Lluïsa compleixi els 65 anys no estarà subjecta a l'ISD, ja que el contractant (Lluïsa) és la mateixa persona que el beneficiari (la mateixa Lluïsa), i els diners percebuts estaran gravats com a rendiment del capital mobiliari en l'IRPF d'aquest subjecte.

c) En Lluís contracta amb una companyia asseguradora una assegurança de vida en virtut de la qual la seva dona, Lluïsa, rebrà una determinada quantitat de diners si en Pere, fill de tots dos, és viu en una determinada data.

⁽⁷⁾ Article 9.c LISD i article 39 RISD.

Prestacions percebudes pels beneficiaris

En paraules de la DGT en la resposta a la Consulta V1604-09, de 7 de juliol de 2009, les prestacions percebudes pels beneficiaris de contractes d'assegurances col·lectives que derivin de les contingències de jubilació i invalidesa tributen en l'impost sobre la renda de les persones físiques. No obstant això, les prestacions percebudes pels beneficiaris de contractes d'assegurances col·lectives que derivin de la contingència de defunció tributen en l'ISD.

Sí que està subjecta a ISD aquesta operació, perquè el contractant (Lluís) és una persona diferent del beneficiari (Lluïsa), encara que en aquest supòsit l'operació s'assimila a una donació i no a una successió, ja que el contractant (Lluís) és viu quan es produeix la meritació de l'impost.

d) En Lluís contracta amb una companyia asseguradora una assegurança de vida en virtut de la qual la seva dona, Lluïsa, rebrà una determinada quantitat de diners si en Pere, fill de tots dos, mor.

Novament es tracta aquí d'una operació subjecta a ISD, pel fet que el contractant (Lluís) és una persona diferent del beneficiari (Lluïsa), i, com en el supòsit anterior, aquesta operació s'assimila a una donació, perquè el contractant (Lluís) és viu quan es produeix la meritació de l'impost.

A diferència de l'enunciat anterior, en aquest cas es produeix la mort d'en Pere, però això no té cap influència en la qualificació de l'operació a efectes de l'ISD, perquè la situació de l'assegurat (Pere) no es té en consideració.

e) En Lluís contracta amb una companyia asseguradora una assegurança de vida en virtut de la qual, si aquest subjecte és viu en una determinada data, la seva dona rebrà una determinada quantitat de diners.

Som davant un nou cas de percepcions de diners per assegurances de vida subjectes a ISD, en concepte de donació, per les mateixes raons que estem indicant: que el contractant (Lluís) i el beneficiari (Lluïsa) són persones diferents i que en la data de la meritació de l'impost en Lluís (contractant equiparat a efectes de l'impost amb el donant) és viu.

f) En Lluís contracta amb una companyia asseguradora una assegurança de vida en virtut de la qual la seva dona rebrà una determinada quantitat de diners si en una determinada data ella continua amb vida.

Novament ens trobem amb una operació subjecta a ISD, en la modalitat de donació, pel fet que el contractant (Lluís) i el beneficiari (Lluïsa) són persones diferents i que en Lluís és viu en el moment en què merita l'impost. Una vegada més, la situació de l'assegurat (en el cas que ens ocupa, la Lluïsa) és indiferent.

D'altra banda, el RISD⁸, aprovat per l'RD 1629/1991, de 8 de novembre, considera com a **altres títols successoris** els següents:

⁽⁸⁾ Articles 11 a 14 RISD.

a) Les donacions *mortis causa*, és a dir, les donacions que han de produir els seus efectes per la mort del donant.

b) Els contractes o pactes successoris. Es tracta de pactes de successió futura, que determinen relacions jurídiques que naixeran de la successió però quan el causant encara no ha mort.

Exemple de pacte successori

De conformitat amb l'article 50 del text refós de la Compilació del dret civil de les Balears, aprovada pel Decret legislatiu 79/1990, "pel pacte successori conegut com a definició, els descendents, legitimaris i emancipats, poden renunciar a tots els drets successoris, o únicament a la legítima que, en el seu moment, els podia correspondre en la successió dels seus ascendents de veïnatge mallorquí, en contemplació d'alguna donació, atribució o compensació que rebin d'aquests o que hagin rebut amb anterioritat".

Des del punt de vista civil, la "definició" és un supòsit de pacte successori, en concret dels anomenats "de no succeir" o "de renúncia". En definitiva, com indica la DGT en la contestació a la Consulta V0450-10, de 9 de març de 2010, la "definició" mallorquina té el caràcter de pacte successori i de títol successori a efectes de l'ISD, i per aquest motiu tributa a l'ISD en la modalitat d'adquisicions *mortis causa*, i això, tant pel que fa a l'aplicació de les reduccions com a tots els altres elements de l'impost (fet imposable, base imposable, base liquidable, tipus de gravamen, deute tributari, subjecte passiu, meritació, etc.).

c) Els contractes que atribueixen el **dret a percebre les quantitats que les empreses lliurin als familiars de membres o empleats finats**, excepte les que derivin de contractes d'assegurances, i sempre que aquestes quantitats no estiguin sotmeses a l'IRPF.

d) Els contractes que atribueixen el **dret a percebre les quantitats assignades pels testadors als marmessors** si sobrepassen certs límits (l'establert pels usos o el 10% del valor comprovat del cabal hereditari).

També el Reglament considera com **altres negocis jurídics gratuïts i *inter vivos*** els següents:

a) La **condonació** total o parcial d'un deute fet amb ànim de liberalitat.

b) La **renúncia de drets** a favor d'una persona determinada. Un cas típic d'aquest tipus de renúncia el constitueix la renúncia d'un causahavent a favor d'una persona determinada, que equival a una donació per part del renunciant.

Exemple

La Maria mor havent atorgat testament, en el qual institueix hereus els seus cinc fills, i ordena millorar dos d'ells: a cadascun dels dos fills millorats, els correspon una quota de 6/15 i a cadascun dels altres tres, una quota d'1/15. Els hereus pretenen modificar aquesta distribució, de manera que als dos millorats els corresponguin unes quotes de 7/20 i 4/20, respectivament, i als altres tres, sengles quotes de 3/20.

Com ens recorda la DGT en la resposta a la Consulta V1105-05, de 15 de juny de 2005, la distribució i adjudicació dels béns i drets del cabal relicte en proporcions diferents de les que continguin les disposicions testamentàries del causant –tot això, de manera gratuïta– comporten la realització de dos fets imposables de l'ISD: en primer lloc, l'adquisició hereditària per part dels cinc germans; a continuació, sengles donacions de dos dels germans de part de les seves respectives porcions hereditàries a favor dels altres tres.

En conseqüència, acaba dient la DGT, s'exigeix l'impost per totes dues operacions en els termes següents:

a) L'adquisició hereditària està subjecta a l'ISD, pel concepte que regula la lletra *a* de l'article 3.1 de la seva Llei (adquisició de béns i drets per herència, llegat o qualsevol altre títol successori), i són subjectes passius els cinc germans cohereus, en proporció a la porció hereditària estipulada en el testament.

b) Les transmissions de part de les porcions hereditàries dels dos germans millorats a favor dels altres tres germans també estan subjectes a l'ISD, ja que són gratuïtes, però pel concepte que regula la lletra *b* de l'article 3.1 de la Llei de l'impost (adquisició de béns i drets per donació o qualsevol altre negoci jurídic a títol gratuït i *inter vivos*), i en aquest cas són subjectes els tres adquirents, cadascun dels quals haurà de tributar separatament

pel que rebí de cadascun dels dos germans donants, que constituirà un fet imposable independent.

c) L'assumpció **alliberadora del deute** d'un altre sense contraprestació, no associada a una donació.

d) El **desistiment o l'excés en un judici o arbitratge** a favor de l'altra part fet amb ànim de liberalitat, fins i tot si deriva d'una transacció.

e) Dos tipus de contractes d'assegurances **de vida**, sempre que el contraent sigui una persona diferent del beneficiari:

- el de **supervivència** de la persona assegurada,
- el de **mort** de l'assegurat quan sigui una persona diferent del contraent.

Es dona una excepció al caràcter lucratiu en el cas de les donacions especials (donacions amb causa onerosa i donacions remuneratòries) de l'article 619 del CC, la tributació de la qual preveu l'article 29 de la LISD entre les regles especials. En aquests casos, se subjecta a gravamen, com a base imposable, la totalitat de l'import de la donació, o bé la diferència entre les prestacions recíproques o entre l'import de la donació i l'import del gravamen imposat al donatari, si existeixen aquestes prestacions o el gravamen esmentat.

Exemple

L'Enriqueta lliura unes accions a la seva germana Fulgència per un preu molt reduït, molt per sota del valor de les accions en l'últim balanç aprovat, amb la finalitat de garantir la devolució d'un préstec que la primera tenia amb la segona, i en el contracte s'estipula un pacte de retrovenda per al cas que es produeixi el pagament del préstec, situació que es compleix al cap de tres anys. En aquest supòsit, ha tingut lloc algun fet imposable de l'ISD?

Per aplicació del principi de qualificació, i vista la desproporció existent entre les recíproques prestacions de les parts –davant la diferència que hi ha entre el preu de la venda i el valor teòric de les accions segons l'últim balanç aprovat–, el negoci subscrit inicialment entre l'Enriqueta i la Fulgència podria ser conceptuat com una donació onerosa i tributar com a tal en l'ISD, prenent com a base imposable l'al·ludida diferència entre preu satisfet i valor teòric de les accions.

No obstant això, seguint la doctrina del TEAC, en la Resolució 00/708/2001, de 28 de novembre de 2001, hem de concloure que en el cas plantejat s'ha de descartar l'existència d'una donació onerosa, davant l'absència manifesta de l'*animus donandi*, entès com la mera liberalitat o propòsit del donant d'enriquir els donataris, i d'un *negotium mixtum cum donatione* (contracte oneros conclòs per les parts amb el desig de beneficiar una d'elles per mitjà d'aquest), que hagin de quedar subjectes a l'ISD.

Això és així, segons el TEAC, perquè s'hi aprecien diverses circumstàncies que s'han de tenir en compte: 1r.) La relació de parentiu existent entre les parts contractants, ja que l'Enriqueta, titular de gairebé totes les accions transmeses, és germana de l'adquirent. 2n.) Que s'ha estipulat en el contracte subscrit un pacte de retrovenda de les accions alienades a favor dels transmissors, i es retorna al comprador la quantitat rebuda. 3r.) Que s'ha portat a la pràctica el pacte de recompra.

Aquestes circumstàncies, apreciades conjuntament, condueixen el TEAC a admetre que en aquest cas hi ha un negoci de naturalesa fiduciària, una venda amb finalitats de garantia, que encaixa perfectament en la *fiducia cum creditore*, la validesa de la qual està

plenament i reiteradament acceptada per la jurisprudència del Tribunal Suprem (es pot esmentar la Sentència de 3 d'abril de 1995), ja que és un negoci jurídic que, tot i que no està regulat específicament en el nostre ordenament, es pot emmarcar dins el principi de llibertat de contractació que estableix l'article 1255 del Codi civil, i, tret que hi concorri un frau de llei, produeix plens efectes jurídics, com és propi d'un negoci existent, real i volgut per les parts.

Així mateix, el TRLITPAJD assimila a les donacions determinats excessos de valor que es poden produir en transmissions oneroses *inter vivos*, per diferència entre el valor del bé cedit i el de la pensió que és la seva contraprestació⁹.

⁽⁹⁾Article 14.6 TRLITPAJD i article 59.2 RISD.

Donacions

En concret, quan en les cessions de béns a canvi de pensions vitalícies o temporals la base imposable a efectes de la cessió sigui superior de més del 20% i de 12.000 euros a la de la pensió, la liquidació a càrrec del cessionari dels béns es gira pel valor en què tots dues bases coincideixin, i per la diferència se li practica una altra pel concepte de donació (art. 14.6 TRLITPAJD).

La base imposable de les pensions s'obté capitalitzant-les a l'interès bàsic del Banc d'Espanya, i prenent del capital resultant la part que, segons les regles establertes per a valorar els usdefruits, correspongui a l'edat del pensionista, si la pensió és vitalícia, o a la durada de la pensió, si és temporal. Quan l'import de la pensió no es quantifiqui en unitats monetàries, la base imposable s'obté capitalitzant l'import anual del salari mínim interprofessional (art. 10.2.f TRLITPAJD).

A més, el principi de qualificació que incorpora l'article 13 de l'LGT ha permès a l'Administració considerar de vegades com a donacions els préstecs a llarg termini sense interès o amb un interès mínim (encara que la inexistència d'interès o la llarga durada del termini d'amortització no impliquen necessàriament l'absència d'un préstec o la presumpció d'una donació, segons el TS, en la sentència de 8 de juny de 2002), o la renúncia del soci a la inscripció preferent d'accions, atenint-se a la veritable naturalesa jurídica del negoci jurídic fet¹⁰.

⁽¹⁰⁾Resolucions del TEAC de 25 de juliol de 1990 i de 26 de setembre de 1991.

D'altra banda, el RISD considera com a assegurances de vida les assegurances d'accidents quan la percepció de les quantitats hagi estat causada per la mort de la persona assegurada¹¹.

⁽¹¹⁾Article 13 RISD.

Assegurances de vida per accident

Segons la doctrina administrativa de la DGT, en la contestació a la Consulta V0844-05, de 12 de maig de 2005, si som davant una assegurança contractada pel mort que cobreix el risc de defunció en accident, la quantitat percebuda estarà subjecta a l'ISD, amb independència de la possible responsabilitat del contractant de l'assegurança en la producció de l'accident que dona lloc a la defunció. Es considera irrelevant la circumstància que es tracti d'una assegurança d'accidents, sempre que la quantitat es percebi com a conseqüència de la defunció de l'assegurat, ja que aquest tipus d'assegurances són, en definitiva, assegurances sobre la vida.

Per contra, conclou la DGT, la percepció d'aquesta quantitat no està subjecta a l'ISD quan es tracti d'una indemnització judicialment reconeguda per la defunció del fill d'una persona i n'és beneficiari aquesta persona, ja que es tracta d'una indemnització conseqüència de responsabilitat civil per accident de trànsit amb resultat de mort que es quantificarà mitjançant una sentència judicial.

A més de les prestacions percebudes pels beneficiaris d'assegurances de vida de l'article 17.2 de la LIRPF, que són rendiments de treball a aquest efecte d'aquest impost i que l'article 3 de la LISD declara expressament no subjectes a l'ISD, l'article 25.3 de la LIRPF considera rendiment de capital els rendiments de contractes d'assegurances de vida o invalidesa quan tributin per IRPF i no per ISD.

Exemple

El Sr. Martínez mor l'1 de març de l'any X i deixa un fill de 25 anys, amb una minusvalidesa del 40%, al qual deixa en herència un habitatge valorat en 250.000 euros i un dipòsit en una entitat financera amb un saldo de 60.000 euros. A més, el Sr. Martínez tenia contractada una assegurança de vida, el beneficiari de la qual era el seu fill, per un import de 150.000 euros.

Com assenyala l'article 3.1 de la LISD, constitueix el fet imposable: a) l'adquisició de béns i drets per herència, llegat o qualsevol altre títol successori; [...]; c) la percepció de quantitats pels beneficiaris de contractes d'assegurances sobre la vida, quan el contractant sigui una persona diferent del beneficiari, excepte en els supòsits expressament regulats en l'article 17.2.a de la Llei de l'impost sobre la renda de les persones físiques i altres normes tributàries.

En aquest cas, es produeix el fet imposable d'adquisició *mortis causa* de béns i el de percepció de quantitats com a conseqüència d'una assegurança de vida.

En Llorenç figura com a assegurat en un contracte d'assegurança de vida combinada de capital i renda les característiques del qual són les següents:

- **Prima única.**
- **Prestació mixta, ja que combina una renda temporal immediata pagadora per trimestres vençuts i un capital per al cas de defunció de l'assegurat.**
- **Dret de rescat total reconegut al prenedor a partir del tercer any.**
- **En cas de defunció del prenedor abans del venciment del contracte en seran beneficiaris els hereus legals.**

Posteriorment, va morir l'Ignasi, el prenedor d'aquesta assegurança, qui, a més, tenia la condició de beneficiari.

En paraules de la DGT, en la resposta a la Consulta V1269-05, de 28 de juny de 2005, el que ha tingut lloc en aquest supòsit és l'adquisició, per part dels hereus del prenedor, de la condició de beneficiari de l'assegurança de vida contractada per aquell, en virtut del que preveu l'article 11 de les condicions generals d'aquest contracte.

Per tant, s'hi han de distingir dues operacions, que s'han de tractar de manera separada. En primer lloc, el canvi de la condició de beneficiari de l'assegurança de vida en favor dels hereus del prenedor d'aquesta. En segon lloc, la prestació que es derivi de l'assegurança de vida quan es produeixi la contingència assegurada.

1. Modificació de la condició de beneficiari de l'assegurança de vida

La modificació dels beneficiaris de l'assegurança de vida (que es produeix per la defunció del prenedor (i beneficiari) i en virtut del que estipula el contracte d'assegurança) és una circumstància que no està subjecta a l'impost sobre successions i donacions, perquè no

compleix cap dels tres supòsits que configuren el seu fet imposable, segons l'article 3 de la LISD.

Quant a això, cal destacar que el canvi de la condició de beneficiari no comporta ni una adquisició *mortis causa* (article 3.1.a de la Llei), ni una adquisició lucrativa *inter vivos* (article 3.1.b de la Llei), sinó que deriva del mateix contingut del contracte d'assegurança de vida, segons el qual, en el cas de defunció del prenedor, la indemnització s'ha de pagar als seus hereus.

En aquest sentit, s'ha d'indicar que aquesta defunció no produeix una subrogació dels hereus en la posició del prenedor, ja que no adquireixen els drets inherents a aquesta condició (dret de rescat, etc.).

Tampoc no es produeix el supòsit que regula l'article 3.1.c de la Llei, ja que s'hi exigeix la percepció de quantitats pels beneficiaris de contractes d'assegurances sobre la vida, la qual cosa tampoc no s'ha produït.

2. Esdeveniment de la contingència assegurada

Pel que fa a la segona operació –esdeveniment de la contingència assegurada, per defunció de l'assegurat o, alternativament, per compliment del termini estipulat–, aquesta sí que suposarà la meritació de l'impost sobre successions i donacions, pel concepte que regula l'article 3.1.c de la seva Llei, ja que en aquest moment hi concorren tots els requisits exigits pel precepte:

- En tots dos casos (defunció de l'assegurat o compliment del termini), s'origina el dret a la percepció de quantitats per part dels beneficiaris del contracte d'assegurança sobre la vida.
- El contractant era una persona diferent del beneficiari.
- No es tracta de cap dels supòsits expressament regulats en l'article 16.2.a de la LIRPE.

Ara bé, per a determinar la modalitat de l'impost per la qual ha de tributar aquesta operació, s'ha de tenir en compte el que preveu el RISD, l'article 12 del qual, titulat "Negocis jurídics gratuïts i *inter vivos*", disposa en la lletra e:

"Entre altres, tenen la consideració de negocis jurídics gratuïts i *inter vivos* a efectes d'aquest impost, a més de la donació, els següents: [...]

e) El contracte d'assegurança sobre la vida, per al cas de supervivència de l'assegurat, i el contracte individual d'assegurança per al cas de defunció de l'assegurat que sigui una persona diferent del contractant, quan en un i altre cas el beneficiari sigui una persona diferent del contractant".

D'acord amb aquest precepte, cal concloure que, a efectes de l'ISD, l'assegurança de vida objecte de consulta –una vegada mort el prenedor– s'ha de qualificar com un negoci jurídic gratuït i *inter vivos*, ja que en tots dos casos es compleix algun dels dos supòsits de fet que s'hi preveuen: o bé prestació per supervivència de l'assegurat en complir-se el termini estipulat, o bé prestació per defunció de l'assegurat, i el beneficiari és una persona diferent del prenedor en els dos supòsits.

2.2. Supòsits de no-subjecció i exempcions

Si bé l'article 3 de la LISD només declara no subjectes les adquisicions (augment de patrimoni) gratuïtes obtingudes per persones jurídiques, les quals estan obligades a sotmetre's a l'impost de societats pels increments patrimonials gratuïts que percebin, l'article 3 del RISD enumera una sèrie de supòsits de no-subjecció el comú denominador dels quals és l'establiment dels límits entre IRPF i ISD.

Així, el RISD es refereix als **supòsits** que esmentem a continuació¹²:

⁽¹²⁾Article 3 RISD.

- a) **Premis** obtinguts en jocs autoritzats.
- b) **Altres premis i indemnitzacions exempts de l'IRPF**. Entre altres, l'article 7 de la LIRPF declara exemptes algunes percepcions que entrarien en aquest grup, sempre que es compleixin determinats requisits: les indemnitzacions per acomiadament o cessament de treballador, les indemnitzacions com a conseqüència de la responsabilitat civil per danys personals, els premis literaris, artístics o científics, els premis de loteries, i les indemnitzacions satisfetes per administracions públiques per danys personals com a conseqüència del funcionament dels serveis públics.
- c) **Subvencions, beques, premis, primes, gratificacions i auxilis** concedits amb finalitats d'interès social (benèfics, docents, esportius o d'acció social).
- d) Les **percepcions derivades directament o indirectament del contracte de treball**, encara que se satisfacin per mitjà d'una assegurança.
- e) Les quantitats derivades de **plans i fons de pensions o dels seus sistemes alternatius**, que tributen com a rendiments del treball en l'IRPF, en virtut de l'article 17.2.a de la LIRPF.

f) Les quantitats percebudes pel **creditor beneficiari d'una assegurança de vida concertada per a garantir el pagament d'un deute anterior**, sempre que aquestes circumstàncies resultin degudament provades.

Exemple

L'Antònia, filla d'en Manuel, mort recentment, ha rebut unes ajudes de defunció per part de l'empresa on treballa.

Les prestacions per defunció, "auxilis per defunció" o "ajudes de defunció", que es perceben de determinades entitats no estan subjectes a l'ISD, i, per al seu perceptor, constitueixen rendiment del treball subjecte a tributació per l'impost sobre la renda de les persones físiques, d'acord amb el que disposa l'article 17 de la LIRPF.

Tal com recorda la DGT en la resposta a la Consulta V2212-07, de 19 d'octubre de 2007, l'article 7.r de la LIRPF estableix que n'estan exemptes "les prestacions percebudes per enterrament o sepeli, amb el límit de l'import total de les despeses en què s'hagi incorregut", per la qual cosa, si les despeses que han tingut lloc per aquesta raó superen l'import percebut, la quantia de les que hagin excedit aquest total percebut pels auxilis i les ajudes tindrà la consideració de despesa deduïble en l'ISD, sempre que, d'acord amb l'article 14 de la LISD, se'n justifiqui l'import i guardin "la proporció adequada amb el cabal hereditari, d'acord amb els usos i costums de la localitat".

Pel que fa a les **exempcions**, no apareix cap llista en la normativa de l'impost, i únicament les DT 2a., 3a. i 4a. de la LISD mantenen transitòriament exempcions relatives a explotacions agràries i forestals, a bons industrials i de negocis, i a assegurances de vida adquirides o contractades abans del 19 de gener de 1987.

2.3. Presumpcions de fets imposables

Amb la finalitat d'evitar pràctiques elusives, i després de lliurar als interessats una comunicació perquè puguin formular les al·legacions i les proves que considerin convenientes¹³, la LISD estableix una sèrie de presumpcions *iuris tantum* de realització del fet imposable, o pressupòsits de fet subrogatoris d'aquest, com els denomina la doctrina, que actuen respecte a les adquisicions lucratives en general¹⁴, o bé, específicament, respecte a les adquisicions *mortis causa*¹⁵ i que tenen una àmplia tradició.

Les presumpcions en les adquisicions *mortis causa*

En el cas de les adquisicions *mortis causa*, la LISD agrupa aquestes presumpcions sota el títol genèric d'"Addició de béns", integrat en les normes especials relatives a la base imposable en les adquisicions *mortis causa*, per la qual cosa remetem a l'estudi d'aquest títol en el mòdul següent, encara que no compartim la qualificació de presumpcions de base imposable que estableixen alguns autors. En aquests supòsits es produeix una addició al cabal relict de valor d'una sèrie de béns i drets que pertanyen a l'ara causant i que normalment havien estat transmesos pocs anys abans de la seva mort.

Renúncia d'un causahavent

En el cas de renúncia pura, simple i gratuïta per part d'un dels causahavents a favor dels altres causahavents, no es produeix cap transmissió gratuïta subjecta a l'ISD, de manera que la part del causahavent que ha renunciat acreix els altres. En aquest supòsit es considera que s'ha produït únicament una transmissió del causant a aquests causahavents, també per la part que prové de la renúncia d'un d'ells. Per contra, si la renúncia es realitza a favor d'una altra persona concreta, sí que es produeix un fet imposable en concepte de donació per part del renunciant a favor d'aquesta persona.

⁽¹³⁾Article 4.3. LISD i art. 92 i 93 RISD.

⁽¹⁴⁾Article 11 LISD.

⁽¹⁵⁾Article 4 LISD.

Així mateix, en virtut de les normes d'"Acumulació de béns", també s'inclouen a la base imposable determinats béns i drets que van ser donats pel causant al causahavent quatre anys abans de la defunció del primer, amb la finalitat d'eludir la progressivitat de l'impost.

Finalment, i també com tindrem ocasió d'analitzar en el mòdul següent, caldria tenir en compte en aquest apartat la inclusió a la base imposable del denominat "aixovar domèstic", com un supòsit d'extensió del fet imposable.

Com a presumpcions de fets impossibles genèrics, l'article 4 de la LISD estableix que es presumirà l'existència d'una transmissió lucrativa en dos casos:

a) Registres fiscals: quan de les dades de què disposi l'Administració resulti la disminució del patrimoni d'una persona i simultàniament o posteriorment, però sempre dins el termini de prescripció, l'increment patrimonial corresponent al cònjuge, als descendents, als hereus o als legataris.

b) Adquisicions oneroses d'ascendents a favor de descendents: en les adquisicions a títol oneros realitzades pels ascendents com a representants dels descendents menors d'edat a favor d'aquests últims, pel valor dels béns transmesos, **tret que** es provi l'existència prèvia de béns o mitjans suficients dels menors per a fer-les i la seva aplicació amb aquesta finalitat.

Aquestes dues presumpcions que s'acaben d'indicar s'han de posar en coneixement dels interessats per mitjà de l'oficina competent per a practicar la liquidació, a fi que aquells puguin formular, en el termini de 15 dies, les al·legacions i proves que considerin convenientes, abans de girar les liquidacions corresponents.

Exemple

Habitatge en què estava empadronat el pare, que el declarava en l'impost sobre el patrimoni, i que apareix en el cadastre en un determinat moment a nom del fill, sense que aquest hagi justificat el seu títol.

Si això passa durant la vida de tots dos, som davant una presumpció de fet imposable de donació o negoci gratuït equiparable. Si l'alta del fill es produeix després de la defunció del pare, la presumpció és d'existència del fet imposable d'"herència o llegat" (art. 4 LISD).

Transferència d'una quantitat de diners ordenada per l'únic titular d'un compte bancari, amb destinació a un altre de mancomunat, obert a nom del mateix titular i del seu fill.

Això és base suficient perquè s'hi pugui aplicar la presumpció de donació (art. 4 LISD), la qual cosa implica el desplaçament de la càrrega de la prova de la seva inexistència a l'administrat (Consulta de la DGT de 24/11/1992).

Exemple

El matrimoni format pel Joan i l'Antònia, i el seu fill menor l'Albert, constitueixen una societat. Aquest últim aporta 6.000 euros, sense que hi hagi béns suficients en el patrimoni del fill per a dur a terme aquest desemborsament en metàl·lic.

En aquest cas es podria presumir l'existència d'una donació dels pares al seu fill per 6.000 euros, import del desemborsament en metàl·lic de les accions subscrites per ell en la

Nota

La limitació legal respecte als subjectes susceptibles de veure's afectats per aquestes presumpcions n'exclou l'aplicació a tercers ascendents o parents que no siguin hereus o legataris en el primer cas, i a tots els que siguin descendents menors, en el segon.

constituïció de la societat, basant-se en la inexistència de béns suficients en el patrimoni del fill per a dur a terme aquest desemborsament en metàl·lic.

Ara bé, tal com indica el TEAC en la Resolució 00/790/1998, de 8 de setembre de 1998, si l'Albert al·lega que va prestar servei en el negoci familiar al llarg de diversos anys, fins i tot sense tenir un contracte laboral ni estar afiliat a la Seguretat Social, com pot corroborar el testimoni de clients i proveïdors, i que va percebre per això diverses gratificacions, acreditades mitjançant els rebuts i els certificats expedits pel titular del dit negoci, i que posteriorment va passar, una vegada constituïda la societat, a causar alta en el règim general de la Seguretat Social, s'ha d'arribar a la conclusió que no es pot admetre, amb la seriositat, precisió i concordança que s'exposen més amunt, que hi hagi un enllaç precís i directe entre el fet demostrat (subscripció i desemborsament d'accions per valor nominal de 6.000 euros) i el que es pretén deduir (existència de donació d'aquest import per part dels pares a favor del fill), atès que l'incompliment de certes obligacions fiscals, d'ordre laboral i en matèria de Seguretat Social, tan freqüents en la pràctica en petits negocis individuals atesos en règim familiar, com el que aquí es preveu, no pot comportar la negació dràstica i rotunda de l'existència real d'una prestació de serveis, irregular certament i remunerada en forma encoberta, que ha de tenir el seu tractament fiscal adequat en l'IRPF del perceptor del rendiment i la seva pertinent sanció en les normes administratives de l'ordre sociolaboral.

Cal afegir que, al marge d'aquests supòsits específics de presumpcions de fets imposables previstos en la normativa de l'ISD i que s'acaben de ressenyar, també és possible que es produeixi la realització d'un fet imposable de l'impost en virtut de les **presumpcions** que, amb caràcter general, conté la **Llei general tributària**.

Exemple

Un fill compra als seus pares unes accions. Per a justificar capacitat econòmica suficient per a fer aquesta operació, el primer invoca l'existència d'un préstec concedit per una societat de la qual ell mateix és soci majoritari, i la resta dels socis són els seus propis pares, encara que en cap moment no es justifiquen moviments bancaris, la veracitat del préstec, ni el pagament per la compra efectuada.

Segons la doctrina del TEAC en la Resolució 00/1288/2003, de 21 d'octubre de 2003, en aquest supòsit es produeix una transmissió lucrativa subjecta a ISD, perquè per a justificar la capacitat econòmica del fill s'invoca l'existència d'un préstec concedit per una societat de la qual ell mateix és soci majoritari, i la resta dels socis són els seus pares, i perquè a més no es justifica mitjançant anotacions comptables, declaracions davant l'Administració d'Hisenda o moviments bancaris, ni la veracitat del mateix préstec, ni, respecte de la compra de les accions, el pagament del preu convingut per part del reclamador ni el seu correlatiu ingrés en el patrimoni dels venedors.

Per al TEAC, a més és irrellevant a aquest efecte que els subjectes que han intervingut en la transmissió afirmen en les escriptures públiques de compravenda que l'han rebut, i això perquè la fe pública notarial, segons el que estableix una jurisprudència reiterada, de la qual es poden veure les sentències de 19 d'octubre de 1993 i 17 de març de 1997, l'única cosa que acredita, segons el que es dedueix de l'article 1281 del Codi civil, és el fet que motiva l'escriptura pública i la seva data, i que els atorgants han fet davant notari determinades declaracions, però no la veritat intrínseca d'aquestes, que poden ser desvirtuades per proves en contra. I entre aquestes declaracions que es poden desvirtuar hi ha la referent al pagament del preu.

Exemple

La Josefina, casada en règim de guanys amb l'Anselm, mor. Anys enrere havia contractat un producte financer consistent en una assegurança de vida de les anomenades *unit linked*, en la pòlissa de la qual figurava ella com a única prenedora. No obstant això, la prima es va pagar amb càrrec a un compte de titularitat conjunta de tots dos cònjuges. Així mateix, en les declaracions de l'IP presentades pels cònjuges en cada exercici, l'assegurança de vida es va incloure al 50% en la de cadascun d'ells.

L'obtenció d'una indemnització derivada d'una assegurança de vida la prima de la qual es va pagar amb càrrec a la societat de guanys, si el beneficiari és l'altre cònjuge, només tributa en l'ISD la meitat de la quantitat percebuda per la beneficiària. La resta ha de tributar d'acord amb les normes de l'impost sobre la renda de les persones físiques.

Com bé indica la resposta de la DGT a la Consulta V1826-06, d'11 de setembre de 2006, la circumstància que la prima hagi estat pagada amb càrrec a la societat de guanys o a béns privatis de la prenedora de l'assegurança de vida és una qüestió de fet que el beneficiari ha de provar. Quant a això, preval la presumpció que la prima pagada pel titular únic de la pòlissa és a càrrec dels seus béns privatis. Ara bé, aquesta presumpció és *iuris tantum* i pot ser enervada pel contribuent, mitjançant qualsevol prova admissible en dret.

En cas que el beneficiari de la indemnització derivada de l'assegurança de vida no sigui el cònjuge supervivent, acaba recordant la DGT, el seu import total estarà subjecte a l'ISD, amb independència del caràcter de guanys o privatiu de la prima pagada, ja que en aquest cas el beneficiari és una persona diferent del contractant, com exigeix l'article 3.1.c de la LISD.

2.4. Meritació

La meritació de l'impost, segons la LISD, es produeix en els moments següents¹⁶:

- a) En les adquisicions per causa de mort i en les assegurances de vida per al cas de mort de l'assegurat, el dia de la **mort del causant o l'assegurat** o quan adquireixi ferma la declaració de defunció de l'absent.
- b) En les transmissions lucratives *inter vivos*, el dia en què **tingui lloc l'acte o el contracte**.
- c) En les adquisicions produïdes en vida del causant com a conseqüència de contractes i pactes successoris, el dia en què **es causi o se subscrigui l'acord**.

Transmissió de béns a l'únic descendent

Segons interpretació de la DGT en la resposta a la Consulta V2404-06, de 29 de novembre de 2006, la transmissió de béns a l'únic descendent del transmissor de manera gratuïta mitjançant un pacte de millora constitueix una operació subjecta a l'ISD, ja que implica l'obtenció d'un increment de patrimoni a títol lucratiu per part d'una persona física. En concret, l'adquisició d'aquests béns ha de tributar pel concepte que regula la lletra *a* de l'article 3.1 de la Llei de l'impost, ja que comporta l'adquisició de béns i drets per un títol successori.

En principi, en els pactes de millora és aplicable la regla general de les successions *mortis causa*, segons la qual l'impost merita el dia de la defunció del causant o quan adquireixi ferma la declaració de defunció de l'absent, d'acord amb l'article 196 del Codi civil. No obstant això, si el pacte de millora s'efectua amb lliurament de béns de present al millorat, atès que aquest adquireix la propietat d'aquells, l'impost merita el dia en què es causi o se subscrigui aquest pacte, i no quan es produeixi la mort del millorant.

⁽¹⁶⁾Article 24 LISD.

Meritació en les assegurances de vida

En les quantitats derivades d'assegurances de vida per a casos de supervivència del contractant o de l'assegurat, assimilades a una donació, l'article 47.2 del RISD situa la meritació el dia que sigui exigible la primera o l'única quantitat a percebre.

En els tres casos, i per raons d'ordre pràctic, la Llei manté el criteri tradicional de considerar meritat el fet imposable no en el moment en què, d'acord amb el nostre ordenament jurídic, té lloc efectivament l'adquisició gravada (que és el moment de l'acceptació de l'herència o la donació¹⁷), sinó en un moment anterior, que és el de la mort o el de la formalització del contracte.

⁽¹⁷⁾Articles 1989 i 623 CC.

I això es produeix sense perjudici del que s'estableix respecte a la **repudiació o la renúncia** de l'herència entre les regles especials.

S'anticipa així la meritació de l'impost a la realització mateixa del fet imposable. Situació anòmla que genera força problemes que la doctrina posa en relleu. En tot cas, el TS manté en una reiterada jurisprudència que el pagament de l'impost no pressuposa l'acceptació de l'herència. Així mateix, tampoc cal entendre que la meritació redefineix el fet imposable. La frase de Berliri, segons la qual els efectes determinen el fet imposable, significa que tot el que sigui necessari per a produir l'efecte forma part del fet imposable, però en cap cas que els mateixos efectes puguin configurar el pressupòsit de fet.

Nota

Les conseqüències de la repudiació i la renúncia de l'herència les trobareu explicades en el mòdul següent, dedicat a la quantificació i gestió de l'ISD.

Exemple

En Carles, beneficiari d'una herència per la mort del seu pare Tomàs, no ha acceptat ni ha repudiat encara la seva herència quan mor. Per causa del testament atorgat pel Carles, la seva filla Dolors és nomenada hereva única dels béns i drets d'en Carles, entre els quals figuren els béns i drets del seu avi Tomàs. En aquest supòsit, quan s'ha produït la meritació de l'ISD?

Tal com indica la Resolució del TEAC 00/1735/2005, d'1 de febrer de 2006, quan mor un hereu que no ha acceptat ni repudiat l'herència, el seu dret, el *ius delationis*, es transmet als seus hereus i es produeix una doble transmissió a efectes de l'impost sobre successions i donacions. La primera, del causant inicial a qui està cridat a la seva herència o transmissent. La segona, d'aquest al seu propi hereu o transmissari, que no adquireix del causant inicial directament, sinó per mitjà de l'herència del seu propi causant.

Per tant, en el supòsit ha meritat dues vegades l'ISD, i hi ha dues transmissions lucratives *mortis causa* entre en Tomàs i en Carles i entre en Carles i la Dolors.

Quan l'efectivitat de l'adquisició quedi suspesa per l'existència d'una condició, un terme, un fideïcomís o qualsevol altra limitació, l'article 24.3 de la LISD disposa:

"s'entén sempre realitzada el dia en què aquestes limitacions desapareguin".

Exemple

L'Albert va heretar dels seus pares dos immobles que ells havien adquirit per a la seva societat de guanys. En els testaments de tots dos cònjuges hi ha una clàusula en què es disposa que "si l'hereu ven béns hereditaris, llega als seus néts la meitat del preu obtingut per la venda o vendes realitzades per l'hereu".

L'article 24 de la LISD estableix, en l'apartat 1, que "en les adquisicions per causa de mort [...] l'impost merita el dia de la defunció del causant [...]". No obstant això, l'apartat 3 del mateix article disposa que "tota adquisició de béns l'efectivitat dels quals estigui suspesa per l'existència d'una condició, un terme, un fideïcomís o qualsevol altra limitació, s'entén realitzada el dia en què desapareguin aquestes limitacions". En el mateix sentit es

pronuncia l'article 47.3 del RISD, que, a més, afegeix que "cal atènyer-se a aquest moment per determinar el valor dels béns i els tipus de gravamen".

Seguint la doctrina de la DGT, en la resposta a la **Consulta V0148-05**, de 5 de febrer de 2005, la disposició feta pels causants en el testament, en virtut de la qual les hereves designades seran partícips de la meitat dels beneficis que es puguin obtenir mitjançant la venda dels immobles llegats pels causants al seu fill, té la naturalesa de condició.

El Codi civil es refereix a la condició en l'article 790, que disposa que "les disposicions testamentàries, tant a títol universal com particular, es poden fer sota condició", L'article 1114 del mateix Codi civil que "en les obligacions condicionals, l'adquisició dels drets, i la resolució o pèrdua dels ja adquirits, depenen de l'esdeveniment que constitueixi la condició".

D'acord amb el que hem exposat anteriorment, segons el que afegeix la DGT, els beneficis obtinguts per les nêtes en el moment de la venda dels immobles hauran de tributar per l'ISD en el moment en què es compleixi la condició, és a dir, quan es produeixi la venda dels immobles, atenent el seu valor en aquest moment i d'acord amb els tipus de gravamen en vigor en aquesta data.

De manera simultània, l'ingrés que va fer el pare com a únic adquirent dels immobles esdevé indegut en aquest moment en la part corresponent a la meitat dels immobles que es volen transmetre. Per tant, és a partir d'aquest moment quan el pare pot considerar indegut l'ingrés realitzat i, en conseqüència, sol·licitar la devolució de la porció de l'impost que correspongui a la meitat dels immobles que vengui. El període de prescripció per a sol·licitar aquesta devolució serà de quatre anys, segons el que estableix l'article 66 de la Llei 58/2003, de 17 de desembre, general tributària, comptats a partir del dia de la transmissió dels immobles.

Exemple

En Bartolo mor i en el seu testament atorga a la seva cònjuge Enriqueta les facultats de millorar fills i descendents comuns que regula l'article 831 del Codi civil.

Aquesta operació està subjecta a l'ISD pel concepte d'adquisició de béns i drets per herència, llegat o qualsevol altre títol successori, i en són subjectes passius, a més de la resta de les persones nomenades successores en el testament, els fills i descendents del causant susceptibles de beneficiar-se de les millores.

Tal com assenyala la DGT en la resposta a la **Consulta V0190-07**, de 25 de gener de 2007, la meritació de l'impost corresponent a les successions esmentades es produeix el dia de la defunció del causant o quan adquireixi ferma la declaració de defunció de l'absent; tot això, sense perjudici que hi concorri alguna de les causes que preveu l'apartat 3 de l'article 24 LISD; en aquest cas, l'impost merita quan desaparegui la limitació de què es tracta. En aquests casos, seguint la jurisprudència del Tribunal Suprem, sembla raonable que la liquidació de l'impost s'efectuï en dues fases: en primer lloc, unes liquidacions o autoliquidacions inicials provisionals, segons les dades conegudes en el moment de la meritació de l'impost o durant el termini de la seva declaració o autoliquidació; en segon lloc, si varien les circumstàncies inicials, liquidacions o autoliquidacions complementàries resultants de les millores i les corresponents sol·licituds de devolució derivades dels empitjoraments.

3. Obligats tributaris

3.1. Contribuents

Les **persones físiques** tenen l'obligació de pagar l'impost a títol de contribuents quan tinguin la condició d'adquirentes a **títol lucratiu**; en concret, segons el que estableix la LISD, en els casos següents¹⁸:

⁽¹⁸⁾Article 5 LISD.

a) els **causahavents**, en les adquisicions *mortis causa*;

"És procedent exigir l'impost als causahavents designats pel testador, sense perjudici de les rectificacions, exclusivament referides a la quantia, que s'hagin de practicar per al supòsit que en pugui augmentar el nombre, quan, per exemple, designi el causant també com a causahavents persones que puguin néixer en el futur."

Resolució del TEAC 00/6241/1998, de 8 de juliol de 1999.

b) els **donataris**, en les donacions, o els afavorits per les transmissions lucratives equiparables a aquelles;

c) els **beneficiaris**, en les assegurances de vida.

Exemple

La Teresa i la Maria tenen obert un compte d'estalvi bancari a nom de totes dues. La Teresa mor i la Maria és l'hereva universal de la Maria. La Maria ha de tributar en l'ISD per disposar del saldo del compte o, per contra, pot disposar lliurement de la totalitat d'aquest saldo sense liquidar aquest impost?

En la contestació a la Consulta de la DGT V1020-05, de 7 de juny de 2005, s'hi destaca que la titularitat de disposició total sobre el saldo del compte només mantindrà la vigència mentre en visquin els cotitulars (tret que abans decideixin resoldre o modificar les condicions del contracte), però no es pot estendre més enllà de la mort d'algun d'ells, ja que, en aquest moment, entren en joc les disposicions civils que regulen la successió del mort. És a dir, a partir del moment de la defunció d'un dels cotitulars, l'altre –o els altres– deixa de tenir facultat de disposició sobre la part del saldo del compte indistint la titularitat dominical del qual corresponia al mort, que s'ha d'integrar en el cabal relict de del causant i passar als seus causahavents (hereus o legataris).

La DGT finalitza dient que el fet que el cotitular supervivent d'un compte indistint resulti ser l'hereu universal del cotitular mort no modifica la conclusió anterior. La part del saldo la titularitat dominical del qual corresponia al cotitular mort –causant de la successió, és a dir, la Teresa– passa des d'aquest moment a engrossir el cabal relict, i el cotitular hereu universal (la Maria) l'adquirirà per via hereditària, i d'acord amb les normes civils i fiscals que regulen la successió, però no la pot adquirir per la mera cotitularitat de disposició. Per això, el cotitular hereu universal haurà de tributar en l'ISD per poder disposar d'aquesta part del saldo, ja que l'adquireix per la seva condició d'hereu universal, la qual cosa el converteix en subjecte passiu de l'impost.

Convé recordar, tal com fa la DGT en la resposta a la **Consulta V2557-07**, de 28 de novembre de 2007, d'acord amb el que disposa els articles 988 i següents del Codi civil, que és en el moment de l'acceptació quan els causahavents

esdevenen subjectes passius de l'ISD, si bé, segons el que disposa l'article 989 d'aquest cos legal, els seus efectes es retrotrauen sempre al moment de la mort de la persona de qui s'hereta.

Consulta V2557-07

La meritació de l'impost es produeix, doncs, igualment encara que siguin desconeguts els causahavents, subratlla la DGT en aquesta mateixa consulta, amb l'única diferència que, en aquest supòsit, són els administradors o posseïdors dels béns hereditaris els qui estan obligats a presentar, abans del venciment dels terminis assenyalats per a això, els documents que s'exigeixen per practicar la liquidació, excepte la relació d'hereus. A més, tret que aquests presentadors justifiquin l'existència d'una causa justa per suspendre la liquidació, es gira la liquidació provisional a càrrec de la representació del causant, liquidació que té caràcter de provisional en l'espera que finalment sigui procedent una vegada siguin coneguts els causahavents, que són els subjectes passius de l'impost, i sense perjudici de la devolució que, si escau, pertorqui del que s'hagi satisfet de més.

Els contribuents poden estar subjectes a aquest impost per obligació personal, si la residència habitual és situada a Espanya, d'acord amb les normes de l'IRPF, o per obligació real, en els altres casos.

En el cas de l'obligació **personal**, que afecta no solament els **residents**, sinó també els representants i els funcionaris de l'Estat espanyol a l'estranger, se'ls exigeix l'impost amb independència del lloc on siguin els béns o els drets gravats.

Residència habitual

D'acord amb l'article 9 de la LIRPF, es consideren residents en territori espanyol els subjectes en què concorri qualsevol de les circumstàncies següents:

- a) Que romanguí més de 183 dies, durant l'any natural, en territori espanyol.
- b) Que radiqui a Espanya el nucli principal o la base de les seves activitats o interessos econòmics, de manera directa o indirecta.

Excepte prova en contra, es presumeix que el contribuent té la residència habitual en territori espanyol quan, d'acord amb els dos criteris que s'acaben d'esmentar, hi resideixin habitualment el cònjuge no separat legalment i els fills menors d'edat que depenguin d'aquell.

Així mateix, es consideren contribuents per obligació personal de contribuir les persones de nacionalitat espanyola, el seu cònjuge no separat legalment i fills menors d'edat que tinguin la residència habitual a l'estranger per la seva condició de membres de missions diplomàtiques espanyoles, membres de les oficines consulars espanyoles, titulars de càrrec o ocupació oficial de l'Estat espanyol com a membres de les delegacions i representacions permanents acreditades davant organismes internacionals, funcionaris en actiu que exerceixin en l'estranger un càrrec o ocupació oficial que no tingui caràcter diplomàtic o consular.

En el cas de l'obligació **real**, se'ls exigeix l'impost només pels béns i els drets que siguin en territori espanyol o que es puguin exercir o s'hagin de complir en aquest territori, i per la percepció de quantitats derivades de contractes sobre

Nota

Els subjectes passius per obligació real estan obligats a designar un representant davant l'Administració tributària en relació amb les seves obligacions per aquest impost, i la liquidació segueix les mateixes regles que per als subjectes per obligació personal, menys respecte a l'aplicació de la deducció en la quota per doble imposició internacional.

la vida quan es doni alguna de les circumstàncies següents: que el contracte hagi estat signat amb les asseguradores espanyoles o que s'hagi formalitzat a Espanya amb asseguradores estrangeres que treballin a Espanya.

Exemple

A la mort de la Carme, resident a París, la seva germana Assumpció rep determinats béns en herència, entre els quals figura un pis a Madrid. Ha de tributar l'Assumpció a Espanya per l'ISD? En cas afirmatiu, ho ha de fer per obligació personal o per obligació real?

Sense perjudici de l'indicat en aquests supòsits, si n'hi ha, pel conveni internacional per a evitar la doble imposició signat entre Espanya i França, en aquest cas hem de tenir en compte la residència de l'Assumpció.

Si l'Assumpció, igual que la Carme, no és resident a Espanya, llavors aquesta hereva únicament hauria de tributar per obligació real pels béns situats a Espanya; en aquest cas, pel pis de Madrid. En aquest cas, l'Assumpció hauria de pagar l'impost a l'Administració tributària, ja que no es considera cedit el rendiment (la Carme, la causant, no resideix a Espanya i no es compleix, per tant, el punt de connexió de l'art. 32.2.a de la Llei 22/2009, de 18 de desembre). A més, l'Assumpció tan sols tindria dret a aplicar la normativa autonòmica on hi ha el valor més gran dels béns i drets del causant situats a Espanya, i no la normativa subsidiària estatal, si fos resident en algun estat membre de la Unió Europea o de l'Espai Econòmic Europeu (disposició addicional segona LISD).

Aquesta mateixa situació es donaria si la Carme hagués estat resident a Espanya en el moment de la seva defunció, ja que per a determinar si un contribuïent de l'ISD (causant o donatari) tributa per obligació personal o real només importa la condició de no resident d'aquest, no del causant o del donant. Si l'Assumpció no fos resident a Espanya, tampoc no ho podria ser en cap comunitat autònoma, i hauria de pagar l'impost per obligació real a l'agència tributària de la comunitat autònoma de residència de la Carme, ja que es considera cedit el rendiment pel fet que la causant resideix a Espanya (art. 32.2.a de la Llei 22/2009, de 18 de desembre). En aquest cas, si l'Assumpció fos resident en algun estat membre de la Unió Europea o de l'Espai Econòmic Europeu, aquest subjecte passiu tindria dret a aplicar la normativa autonòmica on es troba el valor més gran dels béns i drets del causant situats a Espanya (disposició addicional segona LISD); en cas contrari, l'Assumpció ha d'aplicar la normativa estatal subsidiària de l'impost.

La situació seria diferent si l'Assumpció fos resident a Espanya, ja que llavors tributaria en l'ISD per obligació personal, és a dir, per tots els béns i drets que rebés per l'herència de la seva germana Carme, tant si es trobin en territori espanyol com si no. En aquest cas, com que la Carme no és resident a Espanya, tampoc no es pot considerar resident en cap comunitat autònoma, i l'Assumpció haurà de pagar l'impost a l'Administració tributària estatal, ja que no es considera cedit el rendiment (la Carme, la causant, no resideix a Espanya i no es compleix, per tant, el punt de connexió de l'art. 32.2.a de la Llei 22/2009, de 18 de desembre). Però també en aquest cas l'Assumpció té dret a aplicar la normativa autonòmica on hi ha el valor més gran dels béns i drets del causant situats a Espanya, gràcies al fet que la causant, la Carme, és resident a França, un estat membre de la Unió Europea (disposició addicional segona LISD).

Exemple

La Càndida i en Maurici, residents a Espanya, fan una transferència bancària des del seu compte en un banc espanyol a un compte d'un banc alemany a nom de la seva filla Dolors, resident a Berlín.

Com assenyalava la DGT en la contestació a la Consulta V1071-08, de 29 de maig de 2008, en aquest cas s'ha fet una donació mitjançant una transferència bancària des del compte dels donants en una sucursal a Espanya al compte que la donatària té obert a Alemanya, per la qual cosa l'objecte de la donació encaixa en la previsió legal de "béns i drets, sigui quina sigui la seva naturalesa, que estiguin situats... en territori espanyol", per la qual cosa l'operació estaria subjecta, com a tal donació, a l'ISD, i està obligat al pagament el donatari –en aquest cas, la Dolors, subjecte passiu per obligació real en no residir a Espanya– amb

meritació el dia en què es causi o es formalitzi l'acte o contracte, que en el aquest supòsit coincidiria amb la data de la transferència (articles 5.b i 24.2 LISD, respectivament).

La solució seria la contrària, és a dir, la no-subjecció a l'impost, en la hipòtesi de transferència prèvia de l'import a un altre compte dels donants a Alemanya, atès que l'objecte de la donació posterior a favor de la Dolors ja no es podria considerar situat en territori espanyol.

Tal com indica la DGT en contestació a la **Consulta V0652-05**, l'impost successori és satisfet pels causahavents, és a dir, pels hereus o legataris, si escau, siguin quines siguin les estipulacions en contra que estableixin aquests o les disposicions ordenades pel testador, i ha de gravar el valor del llegat, no del llegat més l'impost, que és a càrrec del legatari. Aquest es veurà obligat a satisfer la liquidació, o bé amb els seus propis diners, o bé amb el que li lliurin les persones que per testament l'hagin d'assumir. En el primer cas –pagament amb diners propis– el legatari té un crèdit davant aquella persona, exigible per via civil¹⁹.

(19) Articles 16 i 23.3 RISD.

3.2. Responsables subsidiaris

Sense perjudici de les normes sobre responsabilitat solidària de l'LGT, la LISD estableix els **responsables subsidiaris** del pagament de l'impost següents²⁰:

(20) Article 8 LISD.

a) En les transmissions *mortis causa* de dipòsits, garanties o comptes corrents, **els intermediaris financers i les altres entitats o persones** que hagin lliurat el metàl·lic i els valors dipositables o que hagin retornat les garanties.

Xecs bancaris

La responsabilitat no s'estén als lliuraments de xecs bancaris amb càrrec a aquests dipòsits, a garanties o al resultat de la venda dels valors que sigui necessari, que tinguin com a finalitat exclusiva el pagament del mateix ISD, sempre que els xecs siguin expedits a nom de l'Administració creditora de l'impost.

b) En els lliuraments de quantitats als qui siguin beneficiaris com a hereus o designats en els contractes, les **entitats d'assegurances** que les verifiquin.

Consulta V607-05

La responsabilitat tampoc no afecta en aquest supòsit els pagaments a compte de la prestació que tinguin com a finalitat exclusiva el pagament del mateix ISD que gravi la percepció d'aquesta prestació, sempre que es faci mitjançant el lliurament als beneficiaris de xec bancari expedit a nom de l'Administració creditora de l'impost.

Com destaca la contestació de la DGT a la **Consulta V607-05**, d'11 d'abril de 2005, no hi ha cap obstacle de naturalesa tributària que impedeixi o dificulti que el beneficiari d'una assegurança de vida faci el pagament de l'ISD corresponent a aquesta prestació amb diners procedents de la mateixa indemnització, ja que no hi ha cap responsabilitat subsidiària de l'entitat d'assegurances pagadora per aquest pagament, sempre que compleixi el requisit legal que el lliurament als beneficiaris es faci mitjançant un xec bancari expedit a nom de l'Administració creditora de l'impost. Fora d'aquests supòsits, es mantenen tant la responsabilitat subsidiària de les entitats financeres i asseguradores que regula l'article 8 de la LISD com la prohibició d'efectuar els lliuraments a què es refereix l'apartat 4 de l'article 32, o la liquidació i el pagament a què es refereix l'apartat 5 del mateix article.

c) Els **intermediaris** en la transmissió de títols valor que formin part de l'herència.

Nota

Igualment, en aquest cas s'eximeix de la responsabilitat l'intermediari que transmeti els títols valor per ordre dels hereus amb la finalitat de pagar l'ISD, sempre que contra el preu obtingut en aquesta venda es faci el lliurament als beneficiaris d'un xec bancari expedit a nom de l'Administració creditora de l'impost.

d) El **funcionari** que autoritzi el canvi de subjecte passiu de qualsevol tribut o exacció estatal, autonòmica o local, quan aquest canvi impliqui directament o indirectament una adquisició gravada per aquest impost i no hagi exigít prèviament la justificació del pagament.

En tots aquests casos la responsabilitat subsidiària està **limitada** a la porció del deute tributari que correspongui a l'adquisició dels béns que l'originin, i s'entén com a tal el resultat d'aplicar al seu valor comprovat el **tipus mitjà efectiu de gravamen**. Aquest últim és el resultat de dividir la quota tributària per la base liquidable, multiplicant el resultat per 100, i s'expressa incloent-hi fins a dos decimals. Finalment, quan estigui autoritzada la liquidació o autoliquidació parcial, el seu import constituirà el límit de la possible responsabilitat subsidiària²¹.

⁽²¹⁾ Article 20 RISD.

Activitats

Selecció simple

1. El fet imposable de l'ISD consisteix en...
 - a) l'adquisició de béns i drets per herència i per donació, i la percepció de quantitats per part dels beneficiaris de contractes d'assegurances de vida quan el seu contractant sigui el beneficiari.
 - b) l'adquisició de béns i drets per herència, llegat o qualsevol altre títol successori, per donació o qualsevol altre negoci jurídic a títol gratuït i *inter vivos*, i la percepció de quantitats per part dels beneficiaris de contractes d'assegurances de vida quan el seu contractant sigui una persona diferent del beneficiari.
 - c) l'adquisició de béns i drets per herència, llegat o qualsevol altre títol successori, per donació o qualsevol altre negoci jurídic a títol gratuït i *inter vivos*, i la percepció de quantitats per part dels beneficiaris de contractes d'assegurances de vida quan el seu contractant sigui el beneficiari.
2. Els increments de patrimoni gravats per l'ISD, obtinguts per persones jurídiques...
 - a) no estan subjectes a aquest impost i se sotmeten a l'IS.
 - b) estan exempts d'aquest impost i se sotmeten a l'IRPF.
 - c) no estan subjectes a aquest impost i no se sotmeten a l'IS.
3. El subjecte passiu de l'ISD en els contractes d'assegurances de vida és...
 - a) el contractant, quan aquest últim sigui una persona física.
 - b) el beneficiari, quan aquest sigui una persona jurídica.
 - c) el beneficiari, quan aquest últim sigui una persona física.
4. En les adquisicions a títol oneros efectuades pels ascendents com a representants dels descendents menors d'edat, s'estableix...
 - a) una presumpció *iuris et de iure* de transmissió lucrativa a favor d'aquests últims.
 - b) una presumpció *iuris tantum* de transmissió onerosa pel valor de mercat.
 - c) una presumpció *iuris tantum* de transmissió lucrativa a favor d'aquests últims.
5. Assenyaleu en quin dels moments següents no es produeix la meritació de l'ISD:
 - a) El dia de la defunció del causant en les adquisicions per causa de mort.
 - b) El dia en què té lloc l'acte o contracte en les transmissions lucratives entre vius.
 - c) El dia en què té lloc l'adquisició com a conseqüència de l'acceptació de l'herència en les adquisicions *mortis causa*.
6. En les adquisicions *mortis causa*, si el causant no resideix a Espanya, el rendiment de l'impost sobre successions i donacions s'atribueix...
 - a) a l'Estat.
 - b) a la comunitat autònoma on resideix el drethavent.
 - c) a la comunitat autònoma on es formalitzi l'acceptació de l'herència.
7. Queden subjectes a l'impost sobre successions i donacions, com a successions, les percepcions de quantitats per part dels beneficiaris d'assegurances, quan el contraent sigui una persona diferent del beneficiari, en les assegurances...
 - a) de vida i accidents, excepte els supòsits que regula l'article 17.2 de la LIRPF.
 - b) de vida i de supervivència, excepte els supòsits que regula l'article 17.2 de la LIRPF.
 - c) de vida, excepte els supòsits que regula l'article 17.2 de la LIRPF.
8. A efectes de l'impost sobre successions i donacions, els contractes o pactes successoris...
 - a) es consideren títols successoris.
 - b) es consideren negocis jurídics gratuïts i *inter vivos*.
 - c) n'estan exempts.
9. La renúncia de drets a favor d'una persona determinada, en l'impost sobre successions i donacions...
 - a) no està subjecta a tributació.
 - b) es considera un negoci jurídic gratuït i *inter vivos* subjecte a tributació.
 - c) es considera un títol successori subjecte a tributació.
10. Una companyia d'assegurances lliura a un hereu una quantitat de diners com a pagament a compte del que li correspondria per una assegurança de vida del causant. A efectes de l'impost sobre successions i donacions...
 - a) la companyia pot ser responsable subsidiària del deute de l'hereu per la percepció d'aquesta assegurança de vida.
 - b) l'hereu no ha d'incloure aquests diners en la liquidació de l'impost.
 - c) Les dues respostes anteriors són incorrectes.

Casos pràctics

1. Analitzeu la tributació en l'ISD de les operacions següents:

- a) El Sr. Gómez, titular únic d'un compte bancari al banc "X", transfereix 10.000 euros amb destinació a un altre compte mancomunat, obert al banc "I", a nom d'ell mateix i del seu fill.
- b) El Sr. Gutiérrez és titular d'una llicència administrativa d'obertura d'una oficina de farmàcia. Aquest subjecte es jubila i cedeix el seu dret a favor del seu cònjuge a títol gratuït.
- c) El Sr. Rodríguez mor. En el moment de la seva mort deixa, en concepte de remuneració del treball personal, 5.500 euros meritats i no percebuts de l'empresa en què treballava.
- d) Una clàusula del testament del Sr. Álvarez estableix que els hereus no poden prendre possessió dels béns heretats fins després de la mort del seu cosí.
- e) L'Úrsula, resident de Còrdova, mor i per via testamentària es nomena hereva universal la filla d'aquesta, Eva, resident als Estats Units. La massa hereditària es compon de diners en comptes bancaris oberts en entitats financeres domiciliades a Espanya i de diversos immobles al Marroc.

Solucionari

Selecció simple

1. b
2. a
3. c
4. c
5. c
6. a
7. c
8. a
9. b
10. a

Casos pràctics

1.

a) En primer lloc, cal analitzar si som davant una donació del Sr. Gómez al seu fill, a efectes de l'ISD. En aquest sentit, la Direcció General de Tributs, en la **Consulta 0722-03**, de 2 de juny de 2003, ha assenyalat que "la titularitat de la propietat de les quantitats dipositades en una imposició a termini fix, o en qualsevol altre tipus de dipòsit, correspon al propietari de les quantitats aportades. Com aquesta Subdirecció General ha manifestat en ocasions anteriors –entre altres, en contestació a la Consulta, de 24 de novembre de 1992–, el mer fet que la titularitat del dipòsit sigui compartida no implica una donació de la propietària als altres cotitulars del dipòsit, ni tàcita ni expressa".

Ara bé, cal tenir en compte la presumpció de donació que regula l'article 4.1 de la LISD.

Efectivament, segons el que estableix aquest precepte, "es presumeix l'existència d'una transmissió lucrativa quan dels registres fiscals o de les dades de què disposi l'Administració resulti la disminució del patrimoni d'una persona i simultàniament o amb posterioritat, però sempre dins el termini de prescripció de l'article 25, l'increment patrimonial corresponent en el cònjuge, descendents, hereus o legataris". Es tracta d'un precepte que regula un supòsit en què es permet a l'Administració presumir que s'ha produït una donació entre persones unides per vincles de parentiu. Es tracta d'una presumpció *iuris tantum*, que admet prova en contra. Per tant, el seu principal efecte consisteix a desplaçar la càrrega de la prova cap a l'obligat tributari.

De manera que l'Administració tributària pot presumir que l'operació consistent en la transferència del compte bancari del pare al banc X al compte bancari mancomanat amb el fill, obert en el banc I, és una donació del primer al segon, per la meitat de l'import d'aquesta transferència bancària (5.000 euros), a efectes de l'aplicació de l'ISD. En aquest cas s'ha produït una disminució del patrimoni del Sr. Gómez i simultàniament o amb posterioritat, però sempre dins el termini de prescripció, un increment patrimonial corresponent al seu fill.

Si l'Administració aplica aquesta presumpció de donació, cal tenir en compte que l'article 4.3 de la LISD disposa que "les presumpcions a què es refereixen els números anteriors s'han de posar en coneixement dels interessats perquè puguin formular totes les al·legacions i proves que considerin convenients al seu dret, abans de girar les liquidacions corresponents".

Per la seva banda, l'article 92 del RISD regula el procediment sobre presumpcions de fets imposables, i disposa que "quan l'Administració tingui coneixement d'algun dels fets a què es refereix l'article 15 d'aquest Reglament, en què es fonamenten les presumpcions sobre la possible existència d'increments de patrimoni subjectes a l'impost, sense haver estat objecte de declaració en els terminis establerts per a la presentació de documents, ho ha de posar en coneixement dels interessats per mitjà de l'oficina competent per practicar la liquidació, perquè aquells manifestin la seva conformitat o disconformitat amb l'existència del fet imposable, i formulin totes les al·legacions que considerin convenient en el termini de quinze dies, amb l'aportació de les proves o els documents pertinents". Hi afegeix que "transcorregut aquest

termini, l'oficina, un cop vist l'expedient, ha de dictar la resolució que sigui procedent, i, si escau, girar les liquidacions que corresponguin als fets imposables que consideri produïts".

b) En aquest cas, som davant una adquisició de béns i drets, per donació a títol gratuït i *inter vivos*, sotmesa a gravamen, d'acord amb el que preveu l'article 3.1.b de la LISD. No obstant això, cal analitzar si hi és aplicable la reducció de la base imposable que preveu l'article 20.6 de la LISD.

D'acord amb aquest precepte, "en els casos de transmissió de participacions *inter vivos*, en favor del cònjuge, descendents o adoptats, d'una empresa individual, un negoci professional o de participacions en entitats del donant als quals sigui aplicable l'exempció que regula l'apartat vuitè de l'article 4t. de la Llei 19/1991, de 6 de juny, de l'impost sobre el patrimoni, s'aplicarà una reducció a la base imposable per a determinar la liquidable del 95% del valor d'adquisició, sempre que hi concorrin les condicions següents:

- Que el donant tingui seixanta-cinc anys o més o estigui en una situació d'incapacitat permanent, en grau d'absoluta o gran invalidesa.
- Que, si el donant està exercint funcions de direcció, deixi d'exercir i de percebre remuneracions per l'exercici d'aquestes funcions des del moment de la transmissió. A aquests efectes, no s'entén compresa entre les funcions de direcció la mera pertinença al consell d'administració de la societat.
- Quant al donatari, haurà de mantenir el que ha adquirit i tenir dret a l'exempció en l'impost sobre el patrimoni durant els deu anys següents a la data de l'escriptura pública de donació, tret que mori dins aquest termini.

Així mateix, el donatari no pot fer actes de disposició i operacions societàries que, directament o indirectament, puguin donar lloc a una minoració substancial del valor de l'adquisició.

Aquesta obligació també és aplicable en els casos d'adquisicions *mortis causa* al fet que es refereix la lletra c de l'apartat 2 d'aquest article.

En cas que no es compleixin els requisits a què es refereix aquest apartat, s'haurà de pagar la part de l'impost que s'hagi deixat d'ingressar com a conseqüència de la reducció practicada i els interessos de demora".

Per tant, en aquest cas sembla que s'hi podria aplicar aquesta reducció de la base imposable, ja que el Sr. Gutiérrez (donant) té 65 anys i la donació es fa a favor del cònjuge. Per a acollir-se a aquesta reducció, el Sr. Gutiérrez ha de deixar d'exercir funcions de direcció i de percebre remuneracions per aquestes funcions. I la seva cònjuge (donatària) ha de mantenir el que ha adquirit i tenir dret a l'exempció del patrimoni empresarial que preveu l'article 4.8 de la LIP durant els deu anys següents, tret que mori abans; i, a més, la donatària no ha de fer actes de disposició ni operacions societàries que donin lloc a una minoració substancial del valor d'adquisició. L'incompliment d'aquests requisits determinaria l'obligació de pagar l'import de la reducció aplicada, més els interessos de demora.

Quant a això, s'ha de tenir en compte que la DGT entén que l'aplicació de la reducció que preveu l'article 20.6 de la LISD exigeix l'exempció prèvia del patrimoni empresarial del donant, d'acord amb l'article 4.8 de la LIP (estan exempts de l'IP "els béns i drets de les persones físiques necessaris per a l'exercici de la seva activitat empresarial o professional, sempre que aquesta l'exerceixi de manera habitual, personal i directa el subjecte passiu i constitueixi la seva principal font de renda"). Així, en la resolució a la **Consulta V2104-05**, de 17 d'octubre de 2005, la DGT indica que "l'aplicació de la reducció en l'impost sobre successions i donacions exigeix l'exempció prèvia en l'article 4 de la Llei 19/1991, de 6 de juny, reguladora de l'impost sobre el patrimoni, la qual cosa, en la mesura que privilegi fiscal, imposa el compliment estricte de les condicions i els requisits que fixa aquesta norma, entre aquests l'exercici de l'activitat «de manera habitual, personal i directa» pel subjecte passiu".

En el cas d'aquesta contestació, es plantejava el supòsit d'una titular d'activitat de farmàcia i perceptora de pensió de jubilació de classes passives que pretén donar la farmàcia a la seva filla, també farmacèutica. La DGT indica que, quant a això, l'article 165.1 del text refós de la Seguretat Social, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1994, de 20 de juny (actualment, l'art. 213.1 del text refós de la Seguretat Social, aprovat pel Reial decret legislatiu 8/2015, de 30 d'octubre), estableix que «el gaudi de la pensió de jubilació, en la modalitat contributiva, és incompatible amb el treball del pensionista, amb les excepcions i en els termes que es determinin legalment o reglamentàriament». Incompatibilitat que es produeix amb els rendiments del treball obtinguts tant per compte propi o d'altri i quan donin lloc a la seva inclusió en el camp d'aplicació del règim general o d'algun dels especials de la Seguretat Social. D'altra banda, el Tribunal Suprem, en la Sentència de 8 de maig de 1986, ha distingit entre funcions «inherents» a la titularitat del negoci –entre les quals hi hauria les d'índole administratiu, en què el jubilat continua essent amo del negoci i com a tal paga impostos, signa contractes, assumeix la representació de l'empresa, etc.– d'aquelles altres que comportin el fet de portar

personalment el negoci, que són incompatibles amb la percepció de la pensió de jubilació. En termes anàlegs, la Resolució de la Tresoreria General de la Seguretat Social de 14 d'octubre de 1999 considera incompatibles amb aquesta percepció les funcions que impliquin actes de gestió, direcció o administració ordinària del negoci".

En definitiva, la DGT assenyalava que, en la mesura que l'exempció en l'impost sobre el patrimoni exigeix, com s'ha indicat, que l'exercici de l'activitat per part de la persona física es dugui a terme "de manera habitual, personal i directa", és obvi que el titular del negoci receptor de la pensió no pot accedir a l'exempció, la qual cosa, al seu torn, impedirà l'aplicació de la reducció en l'ISD que preveu l'article 20.6 de la LISD. Cal tenir en compte, però, que aquesta doctrina administrativa tan taxativa ha estat rebatuda per la jurisprudència del TS, en el sentit que el cobrament d'una pensió de jubilació pel donant no obsta perquè aquest dugui a terme l'activitat de manera habitual, personal i directa. Tal com estableix l'STS de 12 de març de 2009, "no es pot rebutjar de pla l'aplicació dels beneficis fiscals previstos per a l'empresa familiar pel fet de rebre una pensió, ja que no hi ha una vinculació entre l'exigència de l'exercici d'una activitat de manera habitual, personal i directa en l'àmbit laboral i en el fiscal". Per tant, la sentència esmentada conclou que "si concorren els requisits legals per al gaudi del benefici tributari serà suficient per al reconeixement, i la percepció de la pensió serà una qüestió jurídica aliena a la normativa, de manera que pot ser que l'indegut sigui la pensió i no la reducció".

c) En relació amb l'impost sobre successions i donacions, els 5.500 euros meritats i no percebuts de l'empresa en què treballava el Sr. Rodríguez s'hi han d'incloure com un dret de crèdit que integra la massa hereditària que han de declarar en aquest tribut els seus hereus.

Així es desprèn del que preveu l'article 9.a de la LISD, segons el qual constitueix la base imposable de l'impost, "en les transmissions *mortis causa*, el valor net de l'adquisició individual de cada causahavent, i s'entén com a tal el valor real dels béns i drets minorat per les càrregues i els deutes que siguin deduïbles".

En aquest sentit, la **Consulta de la DGT 1755-00**, de 10 d'octubre de 2000, estableix que "l'article 658 del Codi civil assenyalava que «l'herència comprèn tots els béns, drets i obligacions d'una persona, que no s'extingeixin per la seva mort». És clar que en la successió a títol universal opera la transmissió a l'hereu del conjunt de relacions jurídiques del causant, excepte els drets i les obligacions que s'extingeixen per la mort d'aquest. Si bé el Codi civil no estableix de manera general quins drets són transmissibles o intransmissibles per herència, aquesta llacuna legal es pot esmenar tenint en compte que la regla general és la transmissibilitat, i que les excepcions corresponen als drets de caràcter públic, els personalíssims o lligats de manera essencial a la persona del titular i els drets patrimonials de caràcter vitalici (Tribunal Suprem 11/10/1943). D'això es deriva la necessitat d'incloure entre els drets integrants de l'herència els originats per un crèdit concedit per la causant al seu germà, l'existència del qual es recull tant en el document originari de concessió de crèdit com en el testament, en què la causant assenyalava la manera com s'han de distribuir entre els hereus els diners que s'han de percebre".

De manera que, segons la DGT, "com que el fet imposable de l'impost sobre successions és «l'adquisició de béns i drets per herència, llegat o qualsevol altre títol successori», i la base imposable «el valor real dels béns i drets adquirits, minorat per les càrregues i deutes deduïbles» (articles 3 i 9 de la Llei 29/1987, de 18 de desembre), és necessari que els subjectes passius d'aquest impost incloguin en la seva declaració tributària tots els béns i drets que integren la seva porció hereditària, i entre aquests, els drets de crèdit que el causant tingui contra un tercer. Aquest centre directiu ja ha assenyalat l'obligació d'incloure dins la base imposable la part proporcional d'una sèrie de drets de crèdit que el mort tenia, com ara honoraris professionals meritats i no percebuts, o salaris pendents d'abonament (resolucions de 7/6/1989 o de 29/12/1995), argumentació que és extensible als crèdits procedents de la subscripció d'un contracte de mutu, que regulen els articles 1753 i següents del Codi civil".

I la DGT conclou indicant que "no és admissible la pràctica consistent a no incloure en la base imposable de l'impost sobre successions el valor dels drets de crèdit, i esperar el seu cobrament efectiu per a presentar una declaració complementària, ja que cada causahavent ha d'incloure en la declaració tributària que ha de presentar en el termini de sis mesos comptats des de la defunció del causant el valor total dels béns i drets adquirits, sense establir excepcions derivades del seu cobrament posterior".

d) En relació amb l'impost sobre successions i donacions, la clàusula del testament del Sr. Álvarez estableix una condició o terme que, d'acord amb l'article 24.3 de la LISD, posposa la meritació del tribut fins al moment en què la limitació desaparegui. Efectivament, aquest precepte assenyalava que "tota adquisició de béns l'efectivitat dels quals estigui suspesa per l'existència d'una condició, un terme, un fideïcomís o qualsevol altra limitació, s'entén sempre realitzada el dia en què desapareguin aquestes limitacions".

En el mateix sentit es pronuncia l'article 47.3 del RISD, que disposa que "tota adquisició de béns o drets, l'efectivitat dels quals estigui suspesa per la concurrència d'una condició,

un terme, un fideïcomís o qualsevol altra limitació, s'entén sempre realitzada el dia en què aquestes limitacions desapareguin, atenent-se a aquest moment per determinar el valor dels béns i els tipus de gravamen". Per tant, la liquidació de l'ISD dels hereus del Sr. Álvarez no s'ha de fer fins que mori el seu cosí, moment en què es determinarà el valor dels béns i els tipus de gravamen que hi són aplicables.

La **Consulta de la DGT V0087-05**, de 28 de gener de 2005, indica sobre aquest tema que "l'article 24.1 de la Llei 29/1987, de 18 de desembre, de l'impost sobre successions i donacions, estableix: «En les adquisicions per causa de mort [...] l'impost merita el dia de la defunció del causant [...]». Per tant el marit de la causant haurà de presentar la liquidació de l'impost en els sis mesos següents a la defunció de la causant pels béns rebuts. No obstant això, l'apartat 3 del mateix article disposa: «tota adquisició de béns l'efectivitat dels quals estigui suspesa per l'existència d'una condició, un terme, un fideïcomís o qualsevol altra limitació, s'entén realitzada el dia en què desapareguin aquestes limitacions». En el mateix sentit es pronuncia l'article 47.3 del Reglament de l'impost sobre successions i donacions, aprovat pel Decret llei 1629/1991, de 8 de novembre, que a més afegeix que «cal atenir-se a aquest moment per a determinar el valor dels béns i els tipus de gravamen». La disposició feta per la causant en què institueix hereu el seu marit, sense poder disposar per cap títol dels béns de l'herència, que passaran per parts iguals, a la defunció d'aquest, als germans de la testadora i als seus nebots, té la naturalesa de terme o termini".

Per tant, segons la DGT, "es tracta d'un terme suspensiu o inicial, que fixa el moment des que té efectes l'adquisició hereditària i es distingeix de la condició, en què es fixa un fet futur però incert. El Codi civil es refereix a terme o termini en l'article 805, en disposar que «és vàlida la designació de dia o de temps en què hagi de començar o cessar l'efecte de la institució d'hereu o llegat». D'acord amb el que s'ha exposat anteriorment, la liquidació de l'impost corresponent a la successió a què es refereix l'escrit de la consulta, quant als germans i nebots, s'ha de fer quan arribi el terme fixat, és a dir, quan mori el marit de la causant, atenent el valor dels béns del cabal hereditari en aquest moment i d'acord amb els tipus de gravamen en vigor en aquesta data. No obstant això, quant a la data de presentació, cal atenir-se al que disposa l'article 67 de Reglament de l'impost, en el cas d'autoliquidació, per la qual cosa s'ha de presentar en l'oficina gestora competent en el termini de sis mesos comptats des del dia de la defunció de la causant, per cada hereu reflectit en el testament, si bé fent-hi constar que no escau en aquest moment practicar cap liquidació perquè aquesta està suspesa per la concurrència d'un terme de conformitat amb el que disposa l'article 24.3 de la Llei 29/1987, de 18 de desembre, per la qual s'aprova l'impost sobre successions i donacions".

En conclusió, els hereus del Sr. Álvarez hauran de presentar l'autoliquidació en l'oficina gestora competent en el termini de sis mesos comptats des del dia de la defunció de la causant, però fent-hi constar que no escau en aquest moment practicar cap liquidació, perquè aquesta està suspesa per la concurrència d'un terme.

e) Tenint en compte que l'Eva té la residència habitual situada als Estats Units, el primer que hem d'assenyalar és que no existeix un conveni per a evitar la doble imposició i establir normes d'assistència administrativa en matèria d'impostos sobre les herències entre aquest país i Espanya. Per tant, la tributació serà la que estableixen la LISD i el RISD.

D'acord amb els articles 6 i 7 LISD, als contribuents que no tinguin la residència habitual a Espanya, que és el supòsit plantejat (Eva), se'ls exigeix l'impost per obligació real, per l'adquisició de béns i drets, sigui quina sigui la seva naturalesa, que estiguin situats, es puguin exercir o s'hagin de complir en territori espanyol, i també per la percepció de quantitats derivades de contractes d'assegurances sobre la vida quan el contracte hagi estat realitzat amb entitats asseguradores espanyoles o s'hagi subscrit a Espanya amb entitats estrangeres que hi operin. És a dir, com que es tracta d'una contribuent no resident a Espanya, només ha de tributar pels béns que estiguin al nostre país (en aquest cas, pels diners dipositats en comptes bancaris oberts en entitats financeres domiciliades a Espanya, però no pels immobles situats al Marroc).

En el cas de l'impost que grava les adquisicions *mortis causa* i les quantitats percebudes pels beneficiaris d'assegurances sobre la vida que s'acumulin a la resta dels béns i drets que integren la porció hereditària del beneficiari, el punt de connexió per a la cessió de l'ISD a les comunitats autònomes és el territori on el causant tingui la residència habitual en la data de la meritació, segons el que estipula l'art. 32.2.a de la Llei 22/2009, de 18 de desembre. Això implica que l'Eva ha de pagar l'impost per obligació real a l'Agència Tributària d'Andalusia, on resideix la Carme, ja que es considera cedit el rendiment pel fet que la causant resideix a Espanya (art. 32.2.a de la Llei 22/2009, de 18 de desembre). L'Eva, a més, no és resident de cap estat membre de la Unió Europea o de l'Espai Econòmic Europeu (tal com s'indica en l'enunciat, el subjecte passiu viu als Estats Units), per la qual cosa cal aplicar la normativa estatal subsidiària de l'impost i no tindrà dret a aplicar la normativa autonòmica on radica el valor més gran dels béns i drets del causant situats a Espanya (disposició addicional segona LISD).